

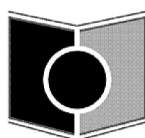
מראי מקומות

מס' 4

חודש שבט תשע"ה

הלכות שביעית

רמב"ם פרק ה הלכה ז-כג

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה ז

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

תוספתא פ"ו הלכה ו-ז ופירוש מנחת בכורים
ירושלמי פ"ח ה"ח
כסף משנה פי"א תרומות ה"ו.
חזו"א סי' יג ס"ק ח ד"ה וכן.

מראה מקומות

המקור להא דאין חוסמין תנור וכיריים בשמן של שביעית הוא בתוספתא פ"ו ה"ו.
ועיין כסף משנה [פי"א תרומות ה"ו] שכתב שהיו רגילים לסוך תנור וכיריים חדשים בשמן כדי לחזקם. וטעם האיסור הוא משום
דחשיב הפסד לפירות שביעית.
ועיין חזו"א [סי' יג ס"ק ח ד"ה וכן] שכתב דסיכת הכלים דמיא למשרה וכבוסה דאסורין בפירות שביעית [משום שביעורן קודם
להנאתן].

הא דאין סכין את השמן בידים טמאות, מקורו בתוספתא פ"ו ה"ו.
וכתב במנחת בכורים דהטעם הוא משום דמפסיד אוכלין, וצ"ע שהרי פירות שביעית נאכלים בטומאה, ואולי כוונתו שממעט
מהאוכלין חולין במהרה.¹
ולפי"ז כ"ש שאין לטמא פירות שביעית בשאר טומאות, כגון בשרץ או בנבילה או במת.² אך בימינו אין זה נוהג כיון שכולנו
טמאי מתים.
והא דאם נפל ע"ג בשרו משפשפו בידים טמאות, כתב בחסדי דוד על התוספתא [תרומות פ"י ה"י ד"ה שמן וד"ה סך] דהוא
משום שמשעה שניתן ע"ג הבשר פקעה קדושתו.

הלכה ח

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

משנה פ"ח מ"ב, רמב"ם ור"ש ורא"ש.

הדלקה בדמי שביעית

תוספתא פ"ה ה"ג.

ביאורים והערות

- והמקדש דוד [זרעים סי' נט ד"ה כתב מהרי"ט] כתב שהטעם לאסור לסוך בידים טמאות הוא משום דאסור לטמא קדשים, אף באופן
זה שאינם נאסרים.
- וכתב בחוט שני דאפשר שהמשנה נקטה דין זה לענין סיכת שמן משום שרצו להביא דין טומאת ידים, וסתם מאכלים של חולין אינם
נטמאים בידים שהן שניות לטומאה, ורק משקין מקבלים טומאה מידים טמאות ונעשין תחילה, והיינו היין והשמן, והרגילות ליגע בידים
היא בזמן סיכת שמן.
- ועיין בספר דרך אמונה [ציון ההלכה אות צב] שהביא דהרמב"ם [הקדמה לפיהמ"ש] כתב דסתם ידים אינן מטמאות משקה חולין, ורק
ידים שידוע שנטמאו. וכ"כ האו"ש [פ"ח אבות הטומאה ה"ח], אך ציין שהחזו"א [ריש מסכת ידים] כתב שהרמב"ם בחיבורו חזר בו ונקט
שגם סתם ידים מטמאות משקה חולין.

קנין הלכה

מראי מקומות

ירושלמי פ"ז ה"א בהא דאין מדליקין מדמי שביעית, גירסת הגר"א שם.
ר"ש פ"ז מ"ב בשם הירושלמי הנ"ל.

נתינת שמן במדורה

תוספתא פ"ו ה"ח.

מקדש דוד זרעים סי' נט סוף אות ד.

מראה מקומות

המקור דשביעית ניתנה להדלקת הנר הוא במשנה פ"ח מ"ב.³

אין מדליקין בשמן שנקנה בדמי שביעית

המקור להא דאין מדליקין בשמן שנקנה מדמי שביעית הוא בתוספתא [פ"ה ה"ג] וברושלמי [פ"כ ה"א]. ועיי"ש דאמר ר"מ מחמיר אני בדמים מן העיקר. וכתב הר"ש [פ"ז מ"ב] הטעם משום שהפרי והשמן של שביעית ניכרים ואין אדם טועה לעשות בהן סחורה, משא"כ שמן שנקנה מדמי שביעית.

החליף שמן בשמן

כתב הרמב"ם שאם החליף שמן בשמן שניהם אסורים, והמקור הוא כנ"ל בתוספתא וברושלמי.⁴ ומיירי ששני השמנים קדושים בקדושת שביעית, דאם החליף שמן של שביעית בשמן של חולין אין טעם לאסור את השמן של השביעית, שהרי לא חל עליו דין של דמי שביעית. [ומתבאר בזה חידוש שכאשר מחליף פרי של שביעית בפרי אחר של שביעית, חל דין דמי שביעית על הפרי של השביעית, ולא אמרינן שאין קדושה חלה על קדושה].
ואמרו בירושלמי שאם יחליף מעתה את שני השמנים על שמן של חולין חזרו והותרו בהדלקה, שירד מהן דין דמי שביעית וחל על השמן של החולין, ונשארו בקדושת שביעית.

לא יתן שמן לתוך המדורה

המקור בתוספתא פ"ו ה"ח.

בטעם האיסור ליתן שמן לתוך המדורה כתב המנחת ככורים שהוא משום שהיו הפסד לשמן, והיינו דעיקרו של שמן לצורך הדלקה להאיר, ואין דרך להשתמש בשמן לצורך מדורה.⁵

ביאורים והערות

- הבאנו לעיל [הלכה א] את דברי הרידב"ז [פרק ה הלכה ט] שכתב שאין להדליק נר חנוכה משמן של שביעית הואיל ואסור ליהנות לאורו, וכן הורה החזו"א כמוכא בספר ארחות רבינו [ח"ב עמ' שלד], ועיי"ש שאמר דכן מוכח בגמ' מנחות. [וציינו לגמ' במנחות דף (פד). שהקשה איך מביאים את העומר מספיחי השביעית והרי רחמנא אמר לאכלה ולא לשריפה, והקומץ נקטר ע"ג המזבח. וחזינן שהקטרת הקומץ חשיבא שימוש אסור בפירות שביעית, וא"כ ה"נ הדלקת נר מצוה שאסור ליהנות בו].
- ולפי גירסת הגר"א בירושלמי [הובא גם בפאת השולחן] אם החליף שמן בשמן מותר להדליק בו, ורק אם החליף יין בשמן אסור להדליק בשמן, כיון שחלה עליו קדושת שביעית אשר מקורה ביין.
- והמקדש דוד [זרעים סי' נט סוף אות ד] כתב שהטעם משום ששימוש מדורה להאיר אינו שוה בכל נפש, דאדם חשוב אינו קורא לאור המדורה. [וקצ"ע דלכאורה רוב בני"א אינם בגדר אדם חשוב לענין זה, וא"כ לכאורה סגי ברוב בני"א להיחשב שוה בכל נפש].

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה ז

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

מאכל אדם הראוי לצביעה שרי לצבוע בו.

ר"ש בתורת כהנים ריש פ' בהר.

חזו"א סי' יג ס"ק ז.

קדושת שביעית במיני הצובעים

גמ' ב"ק דף קא-קב..

רש"י שם ד"ה יצאו.

תוס' שם ד"ה והאיכא.

צביעת בהמה

ירושלמי פ"ח ה"א.

מראה מקומות

מאכלי אדם שדרך לעשות מהן צבע מותר לצבוע בהם לאדם. וכתב הר"ש בתורת כהנים [ריש פרשת בהר] דהיינו שצובע בגדיו ליהנות מהן, א"נ כגון נשים הכוחלות או אדם הצובע שערו וזקנו. והחזו"א [סי' יג ס"ק ז] כתב דמותר לצבוע בגדיו וכלי תשמישו.⁶

צמחים שהדרך לצבוע בהם יש להם קדושת שביעית אף כשאונם ראויים כלל למאכל, והטעם מבואר בגמ' ב"ק [דף קא:] דהוא משום שבצביעה הנאתו וביעורו שוין, והיינו דההנאה באה בשעה שהצבע מתבער.

ונחלקו רש"י ותוס' בביאור הברייתא:

א. רש"י [דף קא: ד"ה יצאו] כתב שהכוונה שבשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע [דהיינו שהצבע נקלט בצמר שביורה].

ב. תוס' [שם ד"ה והאיכא] כתבו שההנאה מהצבע היא בזמן הלבישה, ואז גם מתבער הצבע מן העולם.

ולפי המבואר בגמ' ב"ק [דף קא-קב] וסוכה [דף ז] שהכלל של הנאתו וביעורו שווה קובע שני דברים: א. על אילו מינים חלה קדו"ש. ב. איזה תשמישים מותר לעשות בפירות שביעית, ה"נ יתפרש הכא שההיתר שכתב הרמב"ם לצבוע בפירות שביעית הוא משום שצביעה היא דבר שהנאתו וביעורו שווה.⁷

ביאורים והערות

6. ומ"מ צביעת בהמה אסורה, והיינו שבהמה גריעא מכלי תשמישו, וצ"ל דזה משום שצביעת הכלי מתייחסת לאדם, שזו צביעה לתועלתו, משא"כ צביעת בהמה נחשבת כנעשית לצורך הבהמה, וזה לא הותר.

7. ולפי מה שרצינו לדון בתחילת הפרק [בהערה] שהרמב"ם [והירושלמי] אינם סוברים את הכלל של הנאתו וביעורו שווה, צ"ל שהתירו צביעה משום שזה תשמיש חשוב ושוה לכל נפש, ונמסר הדבר להכרעת חכמים. וממה שכתב הרמב"ם [סוף הלכה ז] שאין צובעים בהמה אפילו ממאכל בהמה לפי שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה, משמע שהיתר השימוש בפירות שביעית נאמר על סוג שימוש כזה שקדושת שביעית חלה על המינים העומדים לשימוש זה. ודעת רש"י [ב"ק דף קא. ד"ה שביעית] דאסור לצבוע בפירות שביעית, וגם בקליפי הפירות [שמהן עושין את הצבע] אסור לצבוע כיון שזה נחשב כסחורה, וברש"י [שם דף קב. ד"ה סתם] מבואר דמותר להסיק בצמחים העומדים לצבע, ורק אחרי הביעור אסור להסיק בהן. וצ"ע דהסיק הוי הנאתו אחר ביעורו ואין שרי להסיק במיני הצבעים לפני הביעור.

קנין הלכה

מראי מקומות

כתב בחזו"א [סי' יג ס"ק ז] שדבר המיועד לצבועה לאדם יש בו כל דיני קדושת שביעית כפירות שהן מאכל אדם, ואין עושין ממנו מלוגמא ומשרה וכבוסה.

בגד שנצבע בפירות שביעית האם צריך לבערו בזמן הביעור

כתב הר"ש סיריליאו שבגד שנצבע בפירות שביעית יש לבערו כשהגיע זמן הביעור של המין הזה. והחזו"א [סי' יג ס"ק ח] כתב דכיון שנצבע בהיתר א"צ לבערו, דכשם שמצינו בירושלמי [וברמב"ם להלן הכ"ג] שתבן של שביעית שנתנו בתוך הכר הרי הוא כמבוער, ה"נ צבע שנצבע בו הבגד. ובגמ' ב"ק [דף קא.] איתא כברייתא בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק. ולפי הר"ש [הנ"ל] הכוונה שבהגיע זמן הביעור יש לבערו מן העולם [והיינו לשיטת הרמב"ם שביעור היינו איבוד מן העולם], והחזו"א [הנ"ל] כתב דמיירי בספיחין או שהצבע היה בעין בזמן הביעור ונאסר ואח"כ צבע בו.

אין צובעין לבהמה מפירות שביעית

כתב הרמב"ם שאין צובעים לבהמה מפירות שביעית, שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה. המקור לדין זה הוא בירושלמי [ריש פרק ח], ושם גם הוזכר הטעם שאין קדו"ש חלה על צבעי בהמה. והכוונה בזה שאם היתה קדושת שביעית חלה על צמחים שאפשר להפיק מהם צבעי בהמה, היינו למדים מזה שצביעת בהמה היא השתמשות חשובה, וא"כ היה מותר גם ליקח פירות שביעית הראויים לאכילה ולצבוע בהם בהמה, אבל מתוך שאין קדו"ש חלה על מיני צבעים המיוחדים לצביעת אדם, ממילא מותר ליקח פירות שביעית הראויים לאכילה ולצבוע בהם לאדם. ואפילו מאכלי בהמה שמותר לעשות מהם מלוגמא לאדם כמבואר להלן [הלכה יא], מ"מ אין צובעים מהם לבהמה.

הלכה י

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

מיני כיבוסין

רש"י סוכה דף מ. ד"ה שהנאתו.

רמב"ם בהלכה ז.

ירושלמי ריש פרק ז.

מהר"י קורקוס וכ"מ.

חזון איש סי' יג ס"ק ו.

לאכלה ולא למלוגמא

משנה פ"ח מ"א רמב"ם ור"ש ורא"ש.

גמ' סוכה דף מ.:

ירושלמי ריש פ"ז.

האם יש קדו"ש במיני מלוגמא

ירושלמי ריש פרק ח, מובא בר"ש.

ירושלמי ריש פרק ז.

קנין הלכה

מראי מקומות

פיהמ"ש לרמב"ם פ"ה מ"ט.
חזו"א סי' יד ס"ק ה ד"ה ונראה.
ספר דרך אמונה בביה"ל ד"ה מיני.

מראה מקומות

קדושת שביעית במיני כיבוסין

הראשונים נחלקו אם יש קדושת שביעית במיני כיבוסין.

- א. רש"י [סוכה דף מ, ד"ה שהנאתו] נקט [וכן משמע מרהימת הגמרא שם ובב"ק דף קא:קב.]. שכל דבר שאסור לעשותו בפירות שביעית אין שביעית נוהגת במיני פירות המיועדים לשימוש זה. ולפי"ז אין שביעית חלה על בורית ואהל שהן מיני כיבוסין, כשם שאסור להשתמש בפירות שביעית לכיבוס. והטעם משום שהכיבוס הוא שימוש שאין הנאתו וביעורו שוין, דתחילה מתבער השורש ורק אח"כ מתכבס הבגד.
- ב. הרמב"ם פסק ששביעית חלה על מיני כיבוסין, והמקור לזה הוא הירושלמי [ריש פרק ז], עיי"ש ששאלו אם יש קדושת שביעית במיני כיבוסין, והביאו ברייתא שמבואר בה דבורית ואהל יש בהן קדו"ש.
- ומאידך פסק הרמב"ם שאין עושין כביסה בפירות שביעית, ומבואר דס"ל דלא תליא הא בהא.⁸

לאכלה ולא למלוגמא

כתב הרמב"ם בפיהמ"ש [פ"ה מ"א] דפירוש תיבת מלוגמא הוא שלועסין מאכל ונותנין ע"ג המכה. אמנם בכלל זה כל מה שנעשה לצורך רפואה, דאסור לעשותו בפירות שביעית, והטעם נתפרש בגמ' [סוכה דף מ:]: דהוא משום שמלוגמא אינה שוה בכל נפש. וכן הוא בירושלמי [ריש פ"ז] יצאה מלוגמא שאינה אלא לחולים.⁹

האם יש קדושת שביעית במיני מלוגמא [צמחי מרפא]

הרמב"ם אסר להשתמש בפירות שביעית לצורך מלוגמא, אך לא התפרש בו אם יש קדושת שביעית במינים שעיקרם לצורך מלוגמא. והנה לפי שיטת רש"י [סוכה דף מ, ב"ק דף קב] שכל דבר שאין עושין בפירות שביעית אין בו גם קדושה, מסתבר שאין

ביאורים והערות

8. אמנם קצ"ע שבהלכה ט כתב הרמב"ם שאין צובעין בהמה מפירות שביעית הואיל ואין קדו"ש בצבעי בהמה, וא"כ היה צריך להתיר לכבס בפירות שביעית, שהרי יש קדו"ש במיני כיבוסין. וצ"ל שהרמב"ם נקט דסוג שימוש כזה שאין בו קדו"ש הוי שימוש שאינו חשוב, ואין עושין אותו בפירות שביעית, אך אין זה מכריח ששימוש שיש בו קדו"ש הוא די חשוב כדי להתיר לעשותו בפירות שביעית גמורים. והמהר"י קורקוס והכ"מ והפאת השולחן והחזו"א [סי' יג ס"ק ו] נקטו שגם לפי הרמב"ם קיים הכלל של הנאתו וביעורו שוין. וכתב המהר"י קורקוס שהרמב"ם סובר שכאשר מכבס בבורית ואהל ההנאה והביעור שוין, שבזמן השרייה מתכבס הבגד, אך אם הוא בא לכבס בפירות שביעית כגון ביין, בזה הביעור קודם להנאה, דמיד עם ההשרייה מתקלקל היין, והכיבוס אינו אלא כשתיגמר ההשרייה.
- והחזו"א [סי' יג ס"ק ו] כתב שמשרה וכביסה הוו דרגה אמצעית, שהפעולה של השרייה היא פעולה אחת מתמשכת, אשר בתחילתה מתבערים מיני הכביסה ובהמשך מתנקה הבגד, ובה סובר הרמב"ם שבפירות שביעית הראויים לאכילה, שבהם ההנאה והביעור שוין ממש, אין להתיר כיבוס, שאין ההנאה והביעור שוין ממש, אבל בורית ואהל אינם ראויים לאכילה, והם דרגה אמצעית של הנאה וביעור שוין, ולכן חלה עליהם קדו"ש ומותר לכבס בהם.
9. עיין בגר"א בירושלמי [ריש פרק ז] שלפי גירסתו וביאורו נקט הירושלמי שמותר לכבוס עלי ורד לריח טוב אף שרק עשירים נהגו כזה, כיון שראוי הוא לכל אדם אלא שאין להם, משא"כ מלוגמא שאינה ראויה אלא לחולים.

קנין הלכה

מראי מקומות

קדו"ש במוני מלוגמא. אך לפי הרמב"ם יש לדון, אולי הוי כמוני כיבוסין שיש בהן קדו"ש אף שאין מכבסין בפירות שביעית. ובירושלמי [ריש פרק ח הובא בר"ש ובריבמ"צ] מבואר שיש קדו"ש במוני מלוגמא, עיי"ש שמוני מלוגמאות מותר לעשות מהן צבעים לאדם, ומבואר דיש בהן קדו"ש.

ובספר דרך אמונה [ביה"ל ד"ה מיני] הביא דלכאורה יש סוגיות חלוקות בירושלמי, דבריש פרק ז איתא יצאה מלוגמא שאינה אלא לחולים, ומשמע שאין בה קדו"ש, ועוד הביא את פירוש הרמב"ם [פ"ה מ"ט] דמותרת אשת חבר להשאל לאשת ע"ה ריחיים, דאפשר שלא תמחון בהן הטום שיש בהן איסור שביעית אלא סממנים, ומשמע שבסממנים אין קדו"ש. ובחזו"א [סי' יד ס"ק ה ד"ה ונראה] משמע שאין קדו"ש במוני מלוגמא.

הלכה יא

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

קוצין ודודרים

משנה פ"ז מ"א.

גמ' שבת דף קמד: בדין המקיים קוצים בכרם.

רמב"ם בהלכה זו.

רמב"ם פ"ז הי"ג

סיאה ואיזוב - מחשבתו קובעת

משנה פ"ח מ"א. פיהמ"ש לרמב"ם ר"ש ורא"ש.

תוס' נדה דף נא: ד"ה התיאה.

תוס' שבת דף קכח. ד"ה הכניסן.

חזו"א סי' יג ס"ק ז, כא.

חזו"א סי' יב ס"ק ה.

ליקטן למאכל אדם ולמאכל בהמה

רמב"ם בהלכה זו.

ר"ש פ"ח מ"א.

גר"א בשנות אליהו שם.

תוס' רא"ש נדה דף נא. בתירוץ אחרון.

מראה מקומות

המקור להלכה זו הוא במשנה פ"ח מ"א.

לאכלה ולא למלוגמא נתפרש בהלכה הקודמת.

לעיל [הלכה ט] הובאו דברי החזו"א [סי' יג ס"ק ז] שדבר המיועד לצביעה לאדם חלים בו כל דיני קדושת שביעית כפירות שהן מאכל אדם, ובכלל זה שלא יעשה ממנו מלוגמא.

קנין הלכה

מראי מקומות

ולענין מיני כיבוסין, שדעת הרמב"ם שחלה עליהם קדו"ש לא התפרש להדיא אם אסור לעשות מזה מלוגמא.¹⁰

כל שאינו מיוחד למאכל אדם כגון קוצין ודרדרין הרבים

בגמ' [שבת דף קמד:]: מבואר שקוצים נחשבים מאכל בהמה [ונפק"מ לענין כלאים בכרם] רק בערביא שהיו מקיימים קוצים לגמליהם, ומשמע שבשאר מקומות לא חשיבו קוצים אלא כעצים בעלמא. ולכאורה ה"ה לענין שביעית. ולפי"ז צ"ב לשון המשנה [פ"ז מ"א] שיש קדושת שביעית לחוחים ודרדרים, [כמובא כאן ברמב"ם וכן להלן פ"ז הי"ג]. ואולי יש לחלק בין קוצים ודרדרים רכים, וכלשון הרמב"ם בהלכה זו,¹¹ שראויים הם לאכילה לכל בהמה, לבין קוצין שנתקשו מעט שאין ראויים אלא לגמלים, ורק בערביא חשיבו כמאכל בהמה.

אבל בקוצים שאין עומדים למאכל בהמה במקום זה נקט החזו"א שאין קדושת שביעית.

אינו מיוחד לאדם או לבהמה או לעצים - סיאה ואיזוב

במשנה [פ"ח מ"א] מבואר דבסיאה ואיזוב [שהם ראויים למאכל אדם וגם למאכל בהמה וגם להסקה] אזלינן בתר מחשבתו, שאם חשב להאכילו לאדם דינם כמאכל אדם, ואם לבהמה דינם כמאכל בהמה, ואם לעצים דינם כעצים שאין בהן קדושה. והנה כמאכל אדם גמור פשוט דיש קדושת שביעית גם אם יחשוב עליו לעצים, ורק אלו שהם מאכל שאינו חשוב והם עולים מאליהם בשדות, תלוי הדבר במחשבתו.

עיינ תוס' [גדה דף נא: ד"ה התיורה] שכתבו באחד התירוצים שרק בגדלו בשדות אמרינן דתלוי במחשבתו של המלקט, אבל אם גדלו בחצר קיימו סתמן לאדם, והובאו דבריהם בהנהרות רע"א למשנה ובספר פאת השולחן.

ליקטן סתמא, כתבו תוס' [שבת דף קכה. ד"ה הכניסין] דאפשר דבסתמא קיימי למאכל בהמה.¹²

כתב החזו"א [סי' יג ס"ק ז] שאם ליקטן למאכל אדם אסור לעשות מהן מלוגמא.

עוד כתב החזו"א [שם ס"ק כא] שאם ליקטן לעצים ונמלך לאכילת אדם חלה קדושת שביעית.

עוד כתב החזו"א [סי' יד ס"ק ה] שאם ליקטן לצורך מלוגמא אין בהן קדושה.

ליקטן למאכל אדם ולמאכל בהמה

ברמב"ם משמע שהכוונה שליקטן לכך ולכך ולכן נותנין עליו חומרי זה וחומרי זה, וכן משמע בר"ש, וכן כתב הגר"א בשנות אליהו.

ובתוס' הרא"ש [גדה דף נא.]. דן לומר בתירוץ אחרון שהפשט במשנה הוא שליקטן למאכל אדם לחוד, [ואז נותנים עליו דיני מאכל אדם], או למאכל בהמה לחוד.

חומר דמאכל בהמה היינו שאין שולקין אותו, אך כתב החזו"א [סי' יד ס"ק ה] שאף אם ליקטן למאכל בהמה לחוד רשאי לשולקן אם כוונתו להאכיל לאדם, דאיסור שליכת מאכל בהמה, הוא רק כשנשלך לצורך הבהמה.

ועוד כתב החזו"א שאם חישב לאדם ואח"כ נמלך וחישב לבהמה הולכין אחר מחשבה ראשונה לחומרא, חישב לבהמה וחזר וחישב לאדם, הולכין אחר מחשבה אחרונה לחומרא.

ביאורים והערות

10. ונסתפק בזה בדרך אמונה [ציון הלכה ס"ק קמב].

11. גם מה שכתב הרמב"ם [פ"ז הי"ג] בסתמא שיש קדו"ש בחוחים, כתב התו"ט שסמך על מש"כ כאן דמיירי ברכים.

12. והחזו"א [סי' יג ס"ק כא] כתב דאפשר דליקטן סתמא קדוש בקדו"ש עד שיחשוב לעצים.

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה יב

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

תוספתא פ"ב הי"ב - ב' גירסאות א) הגירסא שלפנינו ב) גירסת הרמב"ם והגר"א [והר"ש במהדורות החדשות].
חזו"א סי' יג ס"ק כב ד"ה שם.

לקח אוכלי בהמה במאכלי אדם, אין עושין מלוגמא.
ירושלמי פ"ז ה"א.

אוכל אדם שיבש ואין ראוי אלא לבהמה
ר"ש פ"ז מ"ב בביאור הירושלמי, והגהת הגר"א.
גר"א בביאורו לירושלמי פ"ז ה"א.

מראה מקומות

מכירת אוכלי אדם

לכאורה צ"ע דהא פירות שביעית אסורים בסחורה. וכתב בספר מעשה רוקח שהכוונה למכור מעט פירות, וכמבואר ברמב"ם [להלן פ"ו ה"א] דאף שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית מ"מ מותר למכור מעט.

המקור להלכה זו הוא בתוספתא פ"ה הי"ב, ויש שתי גירסאות בתוספתא זו, לפי הגירסא שלפנינו והיא גירסת הרמב"ם כן היא גירסת הר"ש בכת"י ובדפוס ראשון, וכן גירסת הגר"א [אין מוכרין אוכלי בהמה לקנות בהם אוכלי בהמה]. ולפי הגירסא האחרת, שהתיבות אוכלי בהמה כתובות ב' פעמים נמצא מבואר איפכא, שמותר למכור אוכלי בהמה לקנות בהם אוכלי בהמה.¹³ ועיין חזו"א [סי' יג ס"ק כד ד"ה שם] דנקט בתחילה כהגירסא השנייה, ועיי"ש כיצד כתב להגיה בה, דהוקשה לו הגירסא הראשונה למה ייאסר למכור אוכל בהמה ע"מ לקנות אוכל בהמה, ומו"ש מהא דשרי למכור אוכל אדם ע"מ לקנות אוכל אדם. ואח"כ כתב החזו"א שברמב"ם מבואר דאסור למכור אוכל בהמה ע"מ ליקח אוכל בהמה אחרת. וכתב לבאר דמיירי שמוכר מין מאכל שאינו ראוי לבהמה שלו ע"מ ליקח מאכל בהמה אחר הראוי לבהמה שלו, וזה אסור משום שהיו כמוכר יין ולוקח שמן שאין מדליקין בו.

כתב הרמב"ם ואם לקח אוכלי בהמה תמורת מאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא.
מקור דין זה אינו בתוספתא הנ"ל אלא בירושלמי פ"ז ה"א.

ומשמע שרק לענין עשיית מלוגמא החמירו ליתן לו חומרי מאכל אדם, אך מותר ליתן את אוכל הבהמה הזה לבהמה, ולא אמרינן שכיון שהוא הליפי מאכל אדם אין ליתנו לבהמה. והטעם משום שלא באו חכמים לאסור עליו את עיקר הפרי ולהפסידו, ולכן

ביאורים והערות

13. אמנם לפי הגירסא השנייה שמותר למכור אוכלי בהמה כדי לקנות אוכלי בהמה אחרת, צ"ב המשך התוספתא דאצ"ל שאין מוכרין אוכל אדם לקנות אוכל בהמה, אך החזו"א המובא להלן הגיה את לשון התוספתא באופן שהדבר מיושב.

קנין הלכה

מראי מקומות

כיון שיש לפנינו מאכל בהמה, לא אסרוהו מליתן לבהמה רק אסרוהו ממלוגמא. 14

אוכל אדם שיבש ואינו ראוי אלא לבהמה

כתב הר"ש [פ"ז מ"ב בתוך ביאור דברי הירושלמי] דאוכל אדם שיבש ואינו ראוי אלא לבהמה מותר למוכרו ע"מ ליקח בו אוכל בהמה, ובספר פאת השולחן תמה דהא אין מוכרין אוכל בהמה לקנות בו אוכל בהמה, וכ"ש שלא ימכרו אוכל זה שהיה פעם ראוי לאדם ע"מ ליקח בו אוכל לבהמה. 15

והגר"א הגיה בדברי הר"ש ואסר למכור, ורק התיר ליתן את האוכל הזה עצמו לבהמה.

כתב הגר"א בביאורו לירושלמי [פ"ז ה"א] שאם החליף יין שהוא מאכל אדם בירק שהוא מאכל אדם והתייבש הירק השני, אין ליתנם לבהמה כיון שהוא חליפי מאכל אדם.

הלכה יג

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

משנה פ"ה מ"ו. ר"ש ורא"ש ופיהמ"ש לרמב"ם.
תו"כ - בארצך.

טעם האיסור להוציא פירות שביעית לחו"ל

ר"ש ורא"ש
ראב"ד ור"ש משאנ"ץ בביאור התו"כ פרשה א.

המוציא פירות שביעית לאכילה

גמ' פסחים דף נב: רב ספרא אפיק.
תוס' שם ד"ה רב.
חזו"א סי' יג ס"ק ד ד"ה פסחים.

פירות שיצאו מא"י לחו"ל האם מותר לאוכלן שם

ראב"ד בתו"כ פ' בהר פ"א ס"ט. הגהות הגר"א.
רידב"ז סי' ה אות יח.
שו"ת משיב דבר ח"ב בקונטרס דבר השמיטה סוס"י נו.
חזו"א סי' י ס"ק ו ד"ה ואם.

הוצאת אתרוגים מא"י לחו"ל

ביאורים והערות

14. וכעין סברא זו כתב בספר דרך אמונה [ביה"ל פרק ז הי"ט ד"ה יש].

[יש לעיין בדברי החזו"א (סי' יג ס"ק כד ד"ה שם) הנ"ל דאסר להחליף אוכל בהמה זו בשל בהמה אחרת, ודימה להחליף יין בשמן שאין מדליקין בו, אם כוונתו שגם באוכל בהמה אסור גם בדיעבד ליתן לבהמה שלו את האוכל המתאים לה, משום שהוא חליפי אוכל שאינו מתאים לה].

15. ובספר דרך אמונה [ביה"ל ד"ה מותר] כתב דלפי החזו"א שכתב שהאיסור לפי הרמב"ם הוא רק במוכר אוכל שאינו מתאים לבהמתו אתי שפיר, ד"ל שהר"ש הזה מיירי באופן שהאוכל מתאים לבהמתו.

קנין הלכה

מראי מקומות

חזו"א סי' י ס"ק ג.

דרך אמונה ס"ק צו.

הוצאת פירות שביעית ממדינה למדינה בחו"ל

רמב"ם פ"ז הי"ב.

מנחת בכורים בפירוש לתוספתא ריש פ"ה.

חזו"א סי' יג ס"ק ד.

הוצאת פירות שביעית מכיבוש עולי בבל לכיבוש עולי מצרים

ירושלמי סוף פ"ו. ר"ש סיריליאו שם.

גר"א בשנות אליהו פ"ו מ"ה.

חזו"א סי' יג ס"ק ג.

האכלת פירות שביעית לגוי

תוספתא פ"ה הי"ד.

תורת כהנים ר"פ בהר, לכם ולא לנכרים.

ביאור קרבן אהרן לתורת כהנים [לעומת ביאור האבקת רוכל ופאת השולחן, עיין פרק ד הכ"ט].

מהר"י קורקוס. רדב"ז על הרמב"ם בהלכה זו.

חזו"א סי' יג ס"ק כו ד"ה שם.

חזו"א סי' י ס"ק יד ד"ה תניא.

האכלת שכיר מפירות שביעית

מהר"י קורקוס.

ר"ש משאנץ בתורת כהנים פ' בהר פרק א.

גר"א במשניות דמאי פ"ג מ"א.

חזו"א סי' יג ס"ק כו.

מאכילין את האכסניא

מהר"י קורקוס.

ירושלמי דמאי פ"ג ה"א.

ר"ש משאנץ בתו"כ פ' בהר.

קניית פירות שביעית מגוי

תוספתא פ"ו הי"ב.

שו"ת מבי"ט ח"א סכ"א.

ירושלמי דמאי פ"ב ה"א.

חזו"א סי' י ס"ק יד.

קנין הלכה

מראי מקומות

מראה מקומות

מקור הדין שאין מוציאים פירות שביעית לחו"ל הוא במשנה פ"ה מ"ו. ובתו"כ [פ' בהר פ"א ס"ט] איתא דרשא, בארצך, ולא מה שהוציא עקילם לעבדיו לפונטום, אמנם נקטו הראשונים שזו אסמכתא והאיסור הוא מדרבנן, ונחלקו במעם האיסור:

- א. הר"ש והרא"ש סברו בתחילה שהמשנה איתא כר"ש בן אלעזר הסובר [בתוספתא פ"ה] שפירות שביעית חייבים להתבער דוקא בא"י, ולכן אין מוציאים אותן לחו"ל. אלא שהקשו על זה דא"כ נמצא שסתם משנה איתא כרשב"א ולמה לא פסקו בן בפסחים [דף נב:].
- ב. וכתבו הר"ש והרא"ש ושמה לכתחילה מודה רבי לר"ש בן אלעזר דאסור להוציא קודם זמן הביעור [כן הוא ברא"ש], ולפי"ז נמצא שמעם האיסור הוא משום דלכתחילה קפדינן שהביעור יהא בא"י.
- ג. הראב"ד והר"ש משאנן בתו"כ [פרשת בהר פרשה א] כתבו דמעם האיסור, משום שמא לא ינהג בפירות אלו קדושת שביעית ויתחלפו לו בפירות חו"ל.

בגמ' פסחים [דף נב:] איתא דרב ספרא יצא מא"י לחו"ל והיה עמו גרבא דחמרא דשביעית [ונסתפק אם הלכה כרשב"א שבזמן הביעור צריך לבער את היין בא"י ולא בחו"ל], והקשו תוס' [ד"ה רב] איך יצא רב ספרא כשבידו יין של שביעית והרי אין מוציאים פירות שביעית מא"י לחו"ל. ותירצו ב' תירוצים:

[א] התם [במשנה שאסרה להוציא את הפירות] מיירי לאכילה, ורב ספרא אפיק לסחורה, דיש סחורה שמותרת.

[ב] א"נ בשוגג הוציאו.

והנה תירוץ הראשון צריך ביאור, דמהיכ"ת יהא מותר טפי להוציא את הפירות לסחורה, והקונים יקנו אותם לאכילה, ולצורך אכילה של האדם עצמו יהא אסור. וכן תמה החזו"א [סי' יג ס"ק ד]. וכתב החזו"א דנראה להגיה בתוס' איפכא דמותר להוציא לאכילה, והמשנה שאסרה להוציא היינו לסחורה.

אמנם הר"ש והרא"ש [פ"ו מ"ה] כתבו רק את התירוץ השני שרב ספרא הוציא בשוגג. וכתב הפאת השולחן [סי' כד סוס"ק נו] והחזו"א שנראה מזה שלא פסקו כהתירוץ הראשון, אלא נקטו שבכל גונוי אסור להוציא.

אמנם בסדר השביעית של הר"י זלויג שפירא כתב שאם צריך ליקח עמו צידה לדרך מותר ליקח, וזה ע"פ הגהת החזו"א הנ"ל בדברי תוס' בפסחים. 16

הוציא פירות לחו"ל אחר זמן הביעור

לפי שיטת הר"ש והרא"ש שאיסור הוצאות הפירות לחו"ל הוא משום דבעינן שיתבערו בא"י לכאורה אחר הביעור יש להתיר, וכן הורו למעשה הרידב"ז והאדר"ת. אמנם לפי שיטת הראב"ד והר"ש בתו"כ אין להתיר זאת.

פירות שיצאו לחו"ל האם מותר לאוכלם שם

הראב"ד בתורת כהנים כתב דאסור לאכול את הפירות בחו"ל, ורק אם יחזרו לא"י יהא מותר לאוכלם, וכן כתב הגר"א בהגהות לתורת כהנים [פ' בהר פ"א ה"ט].

אמנם הרידב"ז [סי' ה אות יח] והנצי"ב [שו"ת משיב דבר ח"ב בקונטרס דבר השמיטה סוס"י נו] והחזו"א [סי' י ס"ק ו ד"ה ואם] כתבו שבדיעבד מותר לאכול את הפירות בחו"ל.

❖ ביאורים והערות ❖

קנין הלכה

מראי מקומות

הוצאת אתרוגים מא"י לחו"ל

האחרונים נתחבטו אם מותר להוציא אתרוגים לחו"ל. מהרי"ל דיסקין הורה שסוחר גוי יוציאם לחו"ל, והחזו"א [סי' י ס"ק ו] כתב דאסור להוציא אתרוגים לחו"ל. אך בספר דרך אמונה [ס"ק צו] הביא מכתב ידו של החזו"א שאם יש חשש שלא יוכלו לקיים את המצוה בחו"ל אם לא ישלחו מהארץ, הדעת נוטה להתיר, אך לא יקחנו ממי שעושה סחורה ויזהר לנהוג בו קדו"ש. ובספר ארחות רבנו [ח"ב עמ' שלא] הביא שהחזו"א הורה שיאכלו את האתרוג אחרי חג הסוכות.¹⁷

הוצאת פירות שביעית ממדינה למדינה בחו"ל

כתב הרמב"ם [פ"ז הי"ב] דפירות הארץ שיצאו לחו"ל מתבטלים במקומם, ולא יעבירם ממקום למקום. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק ד] דהטעם משום דכשם שאין מוציאים אותן מא"י לחו"ל כן אין מעבירים אותם ממקום למקום, דכל שמעבירים למקום חדש הוי הבאה חדשה לחו"ל. אמנם מסתבר לפי"ז שמותר להחזירם לא"י, אף שצריך לשם כך להעבירם ממדינה למדינה בחו"ל.¹⁸

הוצאת פירות שביעית ממקום כיבוש עולי בבל לכיבוש עולי מצרים

לענין הוצאת פירות שביעית מא"י לסוריא נחלקו תנאים במשנה, וקיי"ל כת"ק שאסור. ולענין הוצאת הפירות ממקום שכבשו גם עולי בבל ונתקדש בקדושה שנייה, למקום שכבשו רק עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, שקדושתו רק מדרבנן, בירושלמי [סוף פרק ו] מבואר דאסור, וכן נקטו לדינא הר"ש סיריליא והגר"א בשנות אליהו [פרק ו מ"ה]. והחזו"א [סי' יג ס"ק ג] דייק דמזה שנחלקו רק בסוריא, מוכח שמותר להוציא לכיבוש עולי מצרים.

אין מאכילין פירות שביעית לגוי

המקור בתוספתא פרק ה הי"ד, ובתורת כהנים [פרשת בהר] דרשו עה"פ והיתה שבת הארץ לכם - לכם, ולא לגויים. ונחלקו האחרונים בביאור הדרשה, בספר קרבן אהרן, ועוד אחרונים ובכללם החזו"א [סי' יג ס"ק כו] פירשו דהיינו שלא ליתן פירות שביעית לגויים לאכילה. אך בשו"ת אבקת רוכל [סי' כד] ובפאת השולחן [סי' כב הובאו לעיל פ"ד הכ"ט] פירשו הכוונה שבפירות גויים אין קדושת שביעית נוהגת.

אמנם כתב החזו"א [סי' יג ס"ק כו ד"ה שם] דמהא דמצינו דמאכילין את האכסנייא בפירות שביעית, והיינו אכסנייא גויים כמבואר בירושלמי [פ"ג דמאי ה"א ובתו"כ פ' בהר פרק א], מוכח שאין בנתינת פירות שביעית לגוי איסור תורה, דבדאורייתא לא שייך לחלק בין סתם גוי לבין אכסנייא.

ובטעם האיסור כתב מהר"י קורקוס שהוא משום שנאמר ולשכירך וכו' ואח"כ כתב דהוי כהפסד, וכע"ז כתב החזו"א [סי' י ס"ק יד ד"ה תניא] שהוא משום שהגוי אינו נוהג קדושת שביעית בפירות, ואף שאינו מזהיר מ"מ אסור לישראל למוסרו לו דהוי כעין הפסד.¹⁹

ביאורים והערות

17. ולשיטת הראב"ד והגר"א בתו"כ שהאתרוג אסור באכילה בחו"ל, לכאורה אין יוצאין בו ידי המצוה בחו"ל, דבעינן היתר אכילה במקומו, כדמצינו בסוכה [דף לד:] גבי אתרוג של מעשר שני שאין יוצאין בו י"ח אלא בירושלים.

18. כן כתב בדרך אמונה [פ"ז ציון ההלכה ס"ק קכה], ע"פ דברי החזו"א הנ"ל, ודלא כמנחת בכורים בפירושו לתוספתא [ריש פ"ה].

19. והרדב"ז כתב בהלכה זו דמכאן יש קצת ראייה שמונעין את הגוי מליקח פירות שביעית. ועיין לעיל [פרק ד הלכה ל].

קנין הלכה

מראי מקומות

בדברי הרמב"ם שאין מאכילין אותן לשכיר אלא בשכיר שבת או שקצץ מזונותיו

כתב מהר"י קורקום שאין כוונת הרמב"ם לשכיר ישראל שיאסר ליתן שכרו מפירות שביעית, דהלכה זו אין מקומה כאן אלא להלן [פרק ו הלכה יא], אלא הכוונה לשכיר גוי, שלא נאמר דכיון שהוא שכיר הוי כאחד מאנשי ביתו, קמ"ל דאסור, ורק אם הוא שכיר לתקופה יותר ממושכת כגון שכיר שבת וכו', אז הוי כאחד מבני ביתו וכלשון הרמב"ם, וה"ה אם קצץ לו מזונות. והר"ש משאנץ [תו"כ פ' בהר פרק א], וכן הגר"א [משניות דמאי פ"ג מ"א] אסרו ליתן פירות שביעית לפועל שקצץ עמו מזונות, משום דפורע חובו מפירות שביעית, והיינו אף בשכיר ישראל.

ובדעת הרמב"ם אשר מקורו בתוספתא לפי גירסתנו שלא חשש כאן לאיסור פורע חובו מדמי שביעית, כתב החזו"א [ס' יג ס"ק כו] דנראה שעיקר האיסור לפרוע חוב מפירות שביעית אינו אלא מדרבנן, ואינו משום סחורה²⁰ אלא משום דמשתמש בפירות שביעית שלא כדרך הנאתו, וכעין הא דאין מאכילין מאכל אדם לבהמה. ועוד הוסיף דכיון שקצץ עמו מזונות והוא אוכל על שולחנו ה"ז נראה כאנשי ביתו, וזה גם טעם ההיתר בשכיר שבת וחודש, שבסתמא מזונותיו עליו ואינו הולך לביתו.

מאכילין את האכסניא מפירות שביעית

עי' מהר"י קורקום שגרם אכסנאי, ופירש דמיירי באכסנאי גוי. וכתב דטעם ההיתר הוא דכיון שהוא מתאכסן אצלו לא מיקרי לאכלה ולא להפסד. וכן איתא בירושלמי [פ"ג דמאי ה"א], עיי"ש שהובאה דרשת התו"כ ולשכירך הגוי, ולתושבך הגוי, הנרים עמך לרבות את האכסניא והיינו באכסנאי גויים. ומצינו לשון אכסניא במקומות נוספים בש"ס, ושם פירשו הראשונים דמיירי בחיל המלך, ואשר המלך מחייב את התושבים לזון את אנשיו. עיין תוס' [ברכות דף מז. ד"ה ומאכילין] ותוס' עירובין [דף יז:],²¹ ואם מיירי גם הכא בחיל המלך, י"ל שהקלו לזון את חיל המלך מפירות שביעית, הואיל ועיקר האיסור ליתן לגוי מפירות אלו אינו אלא מדרבנן, וכשם שהקלו בדמאי.

ודעת הר"ש משאנץ [תו"כ פ' בהר פרשה א] דההיתר ליתן לאכסניא מפירות שביעית, הוא דוקא בישראל העובר ממקום למקום. ובתוספתא גרס הר"ש [שם] שאין מאכילין את האכסניא מפירות שביעית, ופירש דמיירי שהמלך הטיל עליהם לפרנס את אנשיו, ואסור לפרוע חובו מפירות שביעית.

קניית פירות שביעית מגוי

עיין מל"מ שהביא תוספתא [פ"ו הי"ב] דאין מוכרין ואין לוקחין מן הגוי ומן הכותי פירות שביעית. וציין המל"מ לשו"ת המבי"ט [ח"א ס' כא]. והמבי"ט [שם] כתב דאין הלכה כהתוספתא בזה, שהרי יש תוספתא אחרת המובאת בגמ' יבמות [דף קכב]. בגוי המוכר פירות של שביעית ואומר של עזקה הן, ומבואר שם דמותר לקנות ממנו פירות שביעית, [ולרש"י שם אף אם הם מן המשומר].

וכתב המבי"ט דהא דמותר לקנות מן הגוי ואין אנו חוששים להא שלא ינהג בדמים דיני קדושת שביעית, הוא משום שהגוי אינו מצווה על השביעית. [ועוד דן לומר המבי"ט דהתוספתא לצדדין קתני, דרק לענין כותי נאמר איסור לקנות ממנו ולא לענין גוי]. ועיין חזו"א [ס' י ס"ק יד] שנסתפק אם כאשר קונה מן הגוי פירות שביעית נתפסת קדו"ש בדמים, דלענין גוי שמכר ע"ז לגוי

ביאורים והערות

20. וכתב בדרך אמונה [אות קצ] דצ"ל דכוונת החזו"א שאין זו סחורה גמורה, שהרי בגמ' [ע"ז דף סב.] איתא שהאיסור לפרוע חוב מדמי שביעית הוא משום שנאמר לאכלה ולא לסחורה.

21. וכן בגמ' [ב"ב דף יא:]: איתא דאכסניא מתחלקת לפי פתחים, ופי' הרמב"ם [פ"ב הלכות שכנים ה"ח] דמיירי באכסניא של מלך. [אמנם הר"ח פירש דהך אכסניא [ב"ב דף יא:]: אינה של המלך אלא שיירא, עיי"ש בתוס'].

קנין הלכה

מראי מקומות

איתא בגמ' [ע"ז דף סד.] שאין הדמים נאסרים כדמי ע"ז, והסתפק החזו"א אם ה"נ בישראל שקנה ע"ז מגוי, ולפי"ז הסתפק גם בקונה פירות שביעית.

ומ"מ לענין מעשה הביא החזו"א מהירושלמי [דמאי פ"ב ה"א] שמבואר שקונים מן הגוי בשביעית פירות שביעית, וכן מוכח ביבמות [דף קכב.], ולכן התיר לקנות פירות שביעית מגוי, וכן המנהג הפשוט.

הלכה יד

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

תוספתא סוף פ"ה דשביעית.

מהר"י קורקוס.

חזו"א סי' יג ס"ק כו ד"ה שם הי"ד.

ירושלמי פ"ג מעשרות ה"א. חזו"א סי' יג ס"ק כז.

מראה מקומות

מקור הדין בתוספתא סוף פ"ה דשביעית.

וכתב מהר"י קורקוס דמעם הדין הוא משום דכשהיא ניוזנת מעצמה משל בעלה בלי פסק ב"ד אינו נראה פריעת חוב.

וע"ע בחזו"א [סי' יג ס"ק כו ד"ה שם הי"ד] שדימה זאת לשכיר שפסק לו מזונות.²²

ועיין בהערה מה שהבאנו מהירושלמי [פ"ג מעשרות ה"א].²³

הלכה טו

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

משנה פרק ד מ"ז, ר"ש רא"ש ורמב"ם.

ירושלמי פ"ב ה"ו.

מהר"י קורקוס.

גמ' פסחים דף נב: ר' אלעאי קץ וכו' עד שם דף נג. בבניסחני.

פגי תאנה שנשרו מאליהן

ביאורים והערות

22. ויש לעיין מה הדין במשרה את אשתו ע"י שלישי, והיינו שאינה אוכלת על שולחנו, אך הוא מעביר לה מזונות ע"י שלישי ללא פסיקת ב"ד, אם גם בכה"ג נותן לה מפירות שביעית כיון שאינו ע"י פסק ב"ד, או דכיון שאינה אוכלת על שולחנו כאחד מבני ביתו אין זה בכלל ההיתר ליתן מפירות שביעית.

23. בירושלמי [פ"ג מעשרות ה"א מובא בר"ש שם משנה א] איתא דפועל שקצצו לו מזונות ואוכל משל בעה"ב ה"ז כמקח וה"ז קובע למעשר, שאינו רשאי לאכול אכילת עראי מהפירות אם אינם מעושרים. והקשו דא"כ למה אשה ניוזנת פירות שביעית משל בעלה, ניהוי כמקח ויאסר. ותירצו דאה"נ למאן דס"ל דבעל חייב במזונות אשתו מן התורה, ה"ז כשאר חוב והוי כמקח ואסור לה לאכול משלו, והתוספתא שהתירה לאשה להיות ניוזנת מבעלה אתיא כמאן דס"ל דחייב מזונות אינו אלא מדרבנן. ולפי"ז הקשה בפאת השולחן על הרמב"ם שפסק [פ"י אישות ה"ב] שמזונות אשה הן מדאורייתא, וא"כ למה פסק הכא שאשה ניוזנת מפירות שביעית. והנה החזו"א [סי' יג ס"ק כז] הביא שלפי גירסת הגר"א בירושלמי הנ"ל אשה ניוזנת מפירות שביעית בין למ"ד מזונות אשה דאורייתא ובין למ"ד דרבנן, וא"כ אפשר דכן גרס גם הרמב"ם בירושלמי.

קנין הלכה

מראי מקומות

גמ' יומא דף פו: משל לשתי נשים וכו'.

שו"ת הריב"ש סי' פז.

חזו"א סי' יט ס"ק כז.

האם פירות שביעית קדושים קודם שהגיעו לעונת המעשרות

ר"ש פ"ט מ"א לענין תבואה שלא הביאה שלישי.

חזו"א סי' יג ס"ק י.

דרך אמונה בביה"ל סוד"ה אין.

מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פ"ד מ"ו, ושם נתפרשו השיעורים דלהלן [הלכה טז]. ומקור הדין בדרשת התורה כהנים המובאת בירושלמי [שם ה"ו] תאכלו את תבואתה, מלמד שאינה נאכלת אלא תבואה. וברש"י [יומא דף פו:] וכן בר"ש [משנה הנ"ל] כתבו הטעם משום שנאמר לאכלה ולא להפסד. אמנם הר"ש עצמו הביא להלן במשנה את הירושלמי המביא את הדרשא מקרא דתאכלו כל תבואתה, וחזו"א שאין זו סתירה, דהיה מקום לומר שאם האדם הפך לאכול מהפירות בשלב מוקדם אין זה הפסד שהרי אוכל אותם, ולזה באה דרשת התו"כ ללמד ששביעית ניתנה לאכילה רק כשהיא בגדר תבואה, ומעתה מי שאוכלה קודם לכן ה"ז בגדר הפסד.²⁴

במשנה להלן [פ"ד] הובא איסור קציצת אילנות משהתחיל הפרי לצאת, [ומובא ברמב"ם להלן הלכה יז-יח], ובגמ' פסחים הביאו ע"ז את הפסוק לאכלה ולא להפסד, ולא הובא הפסוק של התו"כ דתאכלו כל תבואתה, דהתם עוסקים במי שקוצץ את האילן לעצים, ולא לשם אכילת הפירות ואינו מתכוין לאכלן, ולכן משיצא הפרי ה"ז בגדר הפסד, אך בהלכה זו איירי הרמב"ם במי שבא לאסוף את הפירות לצורך אכילה, וזה מיקרי הפסד רק אחרי שדורשים את הפסוק הנ"ל מקרא דתאכלו כל תבואתה.

דרגות שונות בהתפתחות הפרי

נתבאר במשנה וברמב"ם [הלכה טז] דיש זמנים חלוקים בצמיחת התאנים והענבים והזיתים, וכגון הבוסר [של ענבים] משיצאי מים מותר לאכלו בשדה, ואסור לאוספו לבית, ומשהביא שלישי הגיע לעונת המעשרות וכונסו גם לבית. ובירושלמי הסמיכו ב' שלבים אלו על פסוקים, מן השדה תאכלו את תבואתה, תהיה כל תבואתה לאכול, דיש שלב שרק מן השדה מותר, ויש שלב דמיקרי תבואה גמורה שאפשר גם להביאה לבית.

טעם ההיתר בכל זה הוא משום שדרך בני אדם לאכול פירות אלו בשדה משהגיעו לשלב הנ"ל, ולכן לא מיקרי הפסד.

ולפי המבואר במשנה [סוף פ"ד] וברמב"ם להלן [הלכה יז-יח] נמצא דיש ד' דרגות בזה:

א. לפני שהאילן הוציא את תחילת הפרי מותר לקוצצו אף לעצים ואין בזה הפסד פירות שביעית.

ב. משיצא הפרי עד שיוציא הבוסר מים, אסור לקצוץ את האילן ואסור גם לאכול את הפרי אף בשדה. טעם האיסור

קנין הלכה

מראי מקומות

נתבאר בגמ' [פסחים דף נב:] דהוא משום הפסד. 25

ג. משיוציא הבוסר מים מותר לאכול ממנו מעט בשדה.

ד. הביאו שלישי, הגיעו לעונת המעשרות ושירי לאוספן לבית.

פירות שאינם מבשילין לעולם

בגמ' [פסחים דף נב:] איתא דר' אילעי קין כפניות בשביעית, והקשו בגמ' דהא לאכלה אמר רחמנא ולא להפסד, ומסקינן [דף נג.] דמירי בניסחני, ופירש' תמרים שאינן מתבשלות לעולם על האילן וקוצין אותן ומניחם בכלים של כפות תמרים, וקציצה זו מותרת שאין היא מפסדת כלל את הפרי. 26

פני תאנה שנשרו מאליהן

בגמ' [יומא דף פו:] איתא משל לשתי נשים שיצאו ללקות בב"ד, האחת על שאכלה פני שביעית, ומשמע שיש איסור עצמי בעצם אכילת הפנים. והריב"ש [סי' פז] הביא את הגמ' הזו לומר שיש איסור באכילת פירות שביעית קודם שהגיעו לשיעורים שנתבארו במשנה וברמב"ם להיתר. אך החזו"א [סי' יט ס"ק כז] כתב דכל האיסור הוא לקצוץ את הפירות בשלב שעדיין לא נעשו בוסר, אך אם נתלש מאליהן ובא לאוכלו אין בזה איסור.

האם פירות שביעית קדושים קודם שהגיעו לעונת המעשרות

עיין חזו"א [סי' יג ס"ק י] שלמד מהמשנה שאסרה לאסוף לבית פירות קודם עונת המעשרות, שיש קדו"ש גם לפני שהגיעו לעונת המעשרות. והביא כן גם מהר"ש [פ"ט מ"א] שמבואר ששביעית נוהגת גם בתבואה שלא הביאה שלישי. ונסתפק החזו"א אם קדושה זו היא מדין מאכל בהמה, שבשלב זה נאכלת היא לבהמה, או מדין מאכל אדם, ונפק"מ אם מותר לעשות ממנה מלוגמא לאדם, וכן אם מותר ליתנה לבהמה. וכתב דהמשמעות היא שיש לזה דין מאכל אדם, מזה שאסרו להכניס לביתו ולאכול, ולא חשבינן ליה כמאכל בהמה לאדם שראוי להתיר בכה"ג. והוסיף דאף אם עדיין לא חשיבי מאכל אדם לגמרי, מ"מ כיון שעומדין לגדל לאדם אסור להפסידן ממאכל אדם.

ובספר דרך אמונה [ביה"ל סד"ה אין] הביא שהירושלמי הסתפק לגבי השלב שמותר לאכול מעט בשדה ואסור להכניס לבית, אם מותר לעשות מלוגמא לאדם. והקשה למה לא הסתפקו אם מותר להאכיל לבהמה. 27

ביאורים והערות

25. הרמב"ם [בפיהמ"ש פ"ד מ"י] כתב שטעם האיסור הוא משום שגוזל את בני אדם שהפירות נועדו להבשיל ולעמוד לשימושם, והוא מונע זאת מהם. ועיין להלן [הלכה יז] מה שהבאנו בזה.

26. עיין בספר משפטי ארץ [פרק יא הערה כא] שהביא דמקובל בשם החזו"א שקטניות או תבואה אשר התחילו להוציא גרעינים, ולכשיגדלו הגרעינים יאסרו משום איסור ספיחין, אין איסור לקוצצם קודם לכן, כיון שאין זה נקרא הפסד. כתב בספר דרך אמונה [ציון ההלכה אות קצז] דשמע שהחזו"א התיר לקטוף עגבניות בעודן ירוקות ולשומרן עד שיבשילו, [והטעם משום שאין זה הפסד דדרך לעשות כן גם בשאר שנים].

27. ולכאורה י"ל דכיון שיש לפירות אלו קצת דין מאכל אדם, לכן אין להאכילם לבהמה, ומ"מ כיון שאינם מאכל אדם גמור נסתפק הירושלמי אולי שרי לעשות מלוגמא לאדם, דלענין זה אפשר דלא בעינן שיהא מאכל בהמה אלא סגי שאינו עומד ממש לאכילת אדם, כדי שיהא מותר לעשות ממנו מלוגמא לאדם.

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה זו

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

פרק ד משנה ז-ט. רמב"ם בפי' המשניות, ר"ש, רא"ש.
רמב"ם פ"ב ממעשר ה"ה, והשגת הראב"ד.
חזו"א סי' יט ס"ק כג.

מראה מקומות

מקור הדין במשנה פרק ד משנה ז-ט.
בביאור השלבים הנוכחים במשנה עיין בדרך אמונה שהביא את פירושי המפרשים בזה.

בענין הבוסר דמותר לאוכלו בשדה משיוצא מים, איתא בירושלמי שכן דרך הקהות אוכלות אותו. וכתב במלאכת שלמה שכן דרך נשים מעוברות ששיניהם קהות אוכלות אותו.²⁸

זיתים משיבניסו שלישי

עיין ר"ש שכתב שני פירושים בזה:

- א. שלישי גידולים של הזיתים. וכן כתב הרא"ש.
  - ב. שלישי שמן ממה שמוציא לסאה כשמתבשלין יפה.²⁹
  - ג. הרמב"ם [פיהמ"ש] כתב שלישי לוג לסאה, שכאשר סאה בשלה נותנת ג' לוגין, והיינו תשיעית כמות השמן שעושים זיתים בשלים, וכן כתב הרמב"ם גם בהלכות מעשר [פ"ב ה"ה] שזה זמן עונת המעשרות בזיתים. אך כאן כתב הרמב"ם בסמתא הכניסו שלישי, וכתב החזו"א [סי' יט ס"ק כג] שהכוונה לשלישי גידול הזיתים, שבדרך כלל זה גם הזמן שבו הזית מוציא אחד מתשעה מכמות השמן.
- כתב בספר שערי צדק דאין אנו בקיאים בשיעורים אלו, ולכן אין לאכול פירות שביעית אלא מזמן שנעשו ראויים לאכילה.

הלכה זו

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

פרק ב משנה י. ר"מ בפיהמ"ש, ר"ש ורא"ש.
גמ' פסחים דף נב: ר' אלעאי קץ כפנייתא וכו' עד שם דף נג. בדניסחני קץ.
חזו"א סי' ז ס"ק כ.
רמב"ם פ"ט מעשר שני ה"י.
ממתי חל הפקר על הפירות.

ביאורים והערות

28. והגר"א פירש בירושלמי דקאי על היתר לאכול בוסר ע"י שליחה, ופירש דמי שיש לו כאב בשיניו דרכו לשלוק את הבוסר, והו"ל דרכו בכך. ויש לעיין למה לא אמרין דיאסר משום דהוי כמלוגמא.

29. גם דעת הראב"ד [פ"ד מעשר ה"ה] כשיטה זו, שהבאת שלישי בזיתים היינו שמוציאים שלישי מהשמן שמוציאים בהיותם בשלים לגמרי. ועיין חזו"א [סי' יט ס"ק כג] שהגיה בדברי הראב"ד כפירוש הנ"ל, ומה שאמרו בירושלמי ששלישי הוא לוג, היינו בזיתים הרעים אשר בהיותם בשלים יוצא מהם ג' לוגין שמן לסאה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ירושלמי כלאים פ"ז ה"ג.

חזו"א כלאים סי' יג ס"ק טו.

חזו"א שביעית סי' יט ס"ק כא.

איסור קציצת אילני מאכל

פרק ד סוף משנה י. רמב"ם ר"ש ורא"ש.

גמ' ב"ק דף צא: אמר רב דיקלא דטעיין קבא, עד דף צב. למחר אייתי לי מקורייהו.

גמ' בבא בתרא דף פו. רבא בר רב חנן הוו ליה וכו' עד מר אי ניחא לי' ליקוץ.

רא"ש פ"ח ב"ק סוס"י טו.

שו"ע הגר"ז דיני שמירת גוף ונפש סעיף טו.

מראה מקומות

המקור להלכה זו הוא במשנה פרק ד מ"י.

ומבואר במשנה הנ"ל דאף קודם שהגיעו הפירות לעונת המעשרות, שזהו הזמן דחשבינן להו פירות גמורים להכניסן לבית ולאוכלן [כמבואר לעיל הט"ו] מ"מ אסור לקוצצם, והטעם נתבאר בגמ' [פסחים דף נב:]: שהוא משום שנאמר לאכלה ולא להפסד, וכך כתב הרמב"ם בהלכה זו, וכ"כ הר"ש במשנה הנ"ל.³⁰

ובגמ' פסחים [הנ"ל], וכן בגמ' ברכות [דף לו:]: מבואר עוד שהשיעור המבואר בהלכה זה [שמזמן שיוצאין הענפים בוסר] אינו דין מיוחד רק להלכות שביעית, אלא גם לענין הלכות ערלה, ולמדו מכאן שבשאר אילנות [פרט לגפן] מודו רבנן לר' יוסי שמסדר נחשב פרי גם לענין איסור ערלה, אף שפרי זה עדיין אינו ראוי לאכילה, [ורק בגפן נחלקו, שלפי ר' יוסי סמדר נאסר ולפי רבנן רק בוסר נאסר].

והנה לעיל [פרק ד הלכה ט] כתב הרמב"ם שדיני שביעית נקבעים לפי עונת המעשרות, ופרי שהגיע לעונת המעשרות בשישית דינו כפרי של השנה הששית, ונמצא לפי"ז שפרי שהגיע לעונת המעשרות בתחילת השמינית, דינו כפרי של השמינית אע"פ שכבר היה סמדר ובוסר בשנה השביעית. ולכאורה לפי"ז כאשר היו הענבים שבגפן בוסר בסוף השנה השביעית היה אסור לקוצצם משום הפסד פירות שביעית, וכשיצאו לשמינית והגיעו לעונת המעשרות בשמינית, חל בהם דין פירות שמינית ואין בהם קדושת שביעית כלל, וזה צ"ע.

וכבר העיר בזה החזו"א [סי' ז ס"ק כ]. ועיי"ש שכתב דאה"נ, דמתוך שדיני שביעית חלים גם על פירות מחוברים שאסור לעבוד בהם ואסור לשמור אותם, לכן משכח"ל שישתנה דין הפירות תוך כדי היותם מחוברים לקרקע, וכשיצאו לשמינית ואח"כ הגיעו לעונת המעשרות הותרו, [אך אם עבר וקצץ אותם בשביעית בעודם בוסר יש בהם קדושת שביעית].³¹ ועוד הוסיף החזו"א שאם ננקוט דקדו"ש של הפירות קודם עונת המעשרות בהיותם בוסר היא מדין מאכל בהמה, ניחא מפי,

ביאורים והערות

30. הרמב"ם [פיהמ"ש שם] כתב דהטעם של האיסור לקוץ הוא משום גזל בני אדם, שהקב"ה נתן פירותיהם לכל בני"א, והרע"ב הביא את ב' הפירושים. ועיין תוי"ט שתמה למה נטה הרמב"ם מהגמ' שאמרה שהאיסור משום לאכלה ולא להפסד, ודן לומר שלא נתכוין לומר פירוש אחר, אלא טעמא דקרא, שאין להפסיד את הפירות משום שגזול בזה בני אדם. אך לפי זה אין כאן ב' טעמים, ודלא כגר"ז. ועוד תמה דלכאורה א"צ לפרש את טעם איסור ההפסד משום גזל בני"א, דיש לפרש שכך היתה מצות השביעית שיהיו הפירות חשובים ולא יפסידום. [ויש להוסיף דאיסור הפסד קיים גם אחרי שאדם תלש את הפירות וזכה בהם, ואז לא שייך הטעם של גזל בני אדם, ומוכח שזהו איסור בפ"ע].

31. וכתב שם החזו"א שלענין דיני ערלה אין הדין משתנה, אלא פרי שיצא והיה בוסר בתוך ג' שנים אסור לעולם אף שהגיע לעונת המעשרות אחר שלש שנים, כדמשמע ברמב"ם [פ"ט מעשר שני ה"י].

קנין הלכה

מראי מקומות

שמתחילה היה בהן קדו"ש של מאכל בהמה ואח"כ נשתנו למאכל אדם וגם נשתנה דינם להיות פירות שמינית.³² [ובסי' יט ס"ק כא כתב החזו"א שאין הפירות קדושים מדין מאכל בהמה כיון שאינם מיוחדים לבהמה].

מאיזה שלב בצמיחתו חל הפקר בשביעית על הפירות

בירושלמי כלאים [פ"ו ה"ג] נסתפקו במסכך גפנו של חברו ע"ג תבואתו של חברו אם נאסר משום כלאי הכרם, ופשטו זאת מהא דהזורע כרמו בשביעית נאסר הכרם, אף שאין התבואה שלו ואין הכרם שלו. וכתב החזו"א [כלאים סי' ג ס"ק טו] דשמעינן מזה דאף שהורעים שהוא זורע שייכים לו ואינם הפקר, מ"מ חשיב כזורע את שאינו שלו, כיון שאין זרעים אלו ראויים להשתרש בעורן שלו, דהשרשים הם גידולי שביעית והווי הפקר, ואף שאין קדושת שביעית חלה על הפירות קודם שהגיעו לשיעור סמדר או בוסר מ"מ שבח הצמיחה הוא הפקר. והוסיף החזו"א דאפשר שהפרי עצמו אינו הפקר כיון שעדיין אינו קדוש,³³ ומ"מ לענין כלאים לאו דידיה הוא כיון שאין הצמיחה עצמו שלו.

והוסיף החזו"א [שביעית סי' יט ס"ק כא] דקודם הזמן הנזכר בהלכה יח [קודם שהגפנים יגרעו ויעשו בוסר] מותר לקוץ את העצים ואת הפירות, כמבואר במשנה וברמב"ם, אבל הוא הפקר כיון שרחמנא אפקריה לצמיחת הפירות של השביעית.

איסור קציצת אילני מאכל

במשנה [פ"ד סוף משנה י] איתא וכמה יהא בזית ולא יקוצנו, רובע [והיינו רובע הקב]. ופירשו הראשונים דקאי על האיסור של קציצת אילני מאכל שנא' כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות. ואמרו ע"ז במשנה שאם הזית אינו מניב רובע הקב של זיתים מותר לקוצו.³⁴

ובגמ' ובראשונים הובאו אופנים נוספים של היתר לקוץ אילני מאכל:

- א. בגמ' [ב"ק דף צא:]: איתא אמר רבינא אם היה מעולה בדמים מותר. ופירש"י שדמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו. וכן כתבו הרמב"ם והר"ש [בפירוש המשנה הנ"ל].
- ב. בגמ' [ב"ק דף צב.]: איתא דאם יניקת הדקל מכחישה את הגפנים הסמוכות לו מותר לקוץ אותו, וכן צריך לקוץ אילן מאכל אם מחוייב לעשות כך מדיני הרחקת נזיקין.³⁵
- ג. כתב הרא"ש [פ"ח ב"ק סוס"י לו] דנראה דאם צריך למקומו של האילן מותר לקוצו. והובא לדינא בט"ז [סי' קטז ס"ק ו] ובגר"ז [המובא להלן].³⁶
- ד. הגר"ז [ח"מ דיני שמירת גוף ונפש סעיף טו] הוסיף דה"ה אם האילן מאפיל על חלונו מותר לקוצו.
- ה. בספר בפנים יפות [עה"ת פ' שופטים] כתב דלצורך מצוה כגון למצות סוכה מותר לקוץ גם אילן מאכל.

ביאורים והערות

32. אמנם צ"ע שהגמ' למדה ממשנה זו לדיני ערלה, שסמדר נחשב פרי בשאר אילנות גם לפי חכמים, ולענין ערלה בעינן מאכל אדם.
33. והוסיף החזו"א ד"פרי שלא קנו לו את השבח" וצ"ב.
34. ובשטמ"ק [ב"ק דף צא:]: איתא דצריך לעשות רובע הקב יתר על ההוצאה.
35. גמ' [ב"ב דף כו.], ועיי"ש בחידושי הרמב"ן והרשב"א דמה שרבא בר רב חנן לא רצה לקוץ בעצמו הוא משום שסבר שאינו מחוייב לעשות כן מידי הרחקת נזיקין.
36. ועייין בשו"ת חת"ס [יו"ד סי' קב] שכתב שאם אפשר להוציא את האילן עם שרשיו וגוש עפר ולטעת אותו במקום אחר צריך לעשות כן.

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה יח

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

פרק ד משנה י ר"ש ורא"ש. רמב"ם פיהמ"ש ב' מהדורות, מהדו"ק הנדפסת ברוב השס"ם ומהדורא בתרא.

ביאור תיבת "משיוציאו".

רש"י פסחים נב:.

פיהמ"ש לרמב"ם מהדו"ק ומהדו"ב.

ר"ש סיריליאו דף קנו:.

רש"י ברכות דף לו: ד"ה משיוציאו.

רמבם בהלכה זו.

קציצת כפניות

גמ פסחים דף נב: הנ"ל בהלכה יז.

מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פ"ד מ"י. ונחלקו ב"ש וב"ה, דב"ש אמרו כל אילן משיוציאו, וב"ה נתנו שיעור אחר לחרובים וגפנים וזיתים, ובשאר כל האילנות אמרו גם כ"ה דהשיעור הוא משיוציאו.

מהו "משיוציאו"

הראשונים נחלקו בכיבור מה שאמרו משיוציאו, לב"ש בכל אילנות ולב"ה ברוב האילנות:

א. רש"י [פסחים דף נב:]: כתב משיוציאו תחילת העלין ביומו ניסן, וכן הוא בפיהמ"ש לרמב"ם במהדורא קמא [הנדפסת

ברוב השס"ם], וכן כתב הר"ש סיריליאו [דף קנו:]: דמשיוציאו עלין אסור לקוץ את הפרחים מן האילנות.

ב. רש"י [ברכות דף לו: ד"ה משיוציאו] כתב משיוציאו פרי, 37 וכן כתב הר"ש, וכן כתב הרמב"ם [פיהמ"ש] במהדורא

בתרא "משיופיע בו הפרי אע"פ שהוא פג", וכן כתב הרמב"ם בהלכה זו "משיוציאו בוסר".

בדברי הרמב"ם שאין קוצצין את הכפניות

מקור הדין הוא בגמ' פסחים דף נב:, ועיי"ש שמבואר בגמ' דאף שהכפניות עדיין אינן בגדר בוסר רק כעין סמדר, מ"מ בשאר אילנות מודים חכמים לר' יוסי שיש שם פרי גם על סמדר.

ומה שכתב הרמב"ם שאם אין דרכן להעשות תמרים אלא שיצין מותר לקוץ אותן, מקורו שם בגמ' [דף נג.] דר' אלעאי דניסחני קץ, והיינו כפניות שאין עתידות להתבשל על העץ. [ורש"י פירש שהיו מכניסים אותם לכלים עשויים מכפות תמרים שיתבשלו

שם]. 38.

ביאורים והערות

37. דברי רש"י בברכות סותרים לדברים בפסחים, והעיר בזה רע"א בגהש"ס. ובספר חפץ ה' לבעל האוה"ח כתב די"ל דרש"י בפסחים קאי על ב"ש, שלדבריהם משעת הוצאת העלים אסור לקוץ את האילן, ובברכות, רש"י קאי על דברי ב"ה, ונקט שלשיטתם בעינן שיוציאו פרי.

38. תיבת "שיצין" שכתב הרמב"ם נזכרת בסוגיא הקודמת, שם בגמ' [פסחים דף נב ריש ע"ב], ושם הכיבור הוא קוצים, כמ"ש רש"י והר"ח. ויל"ע אם זו גם כוונת הרמב"ם שאותן כפניות נעשין קוצין, וצ"ב.

קנין הלכה

מראי מקומות

בדברי הרמב"ם דשאר כל האילנות משיוציאו בוסר

דברי הרמב"ם ז"ע, דבגמרא [פסחים דף נב:] מכואר דבשאר האילנות השיעור הוא סמדר, שהוא קודם לבוסר. ועיין חזו"א [סי' ז ס"ק כ ד"ה ר"מ] שתמה בזה, וסיים החזו"א דאולי מ"ם נפל בדברי הרמב"ם ותיבת בוסר צ"ל אחר בשמגרען, [דהיינו שרק בגפנים שיעורם בבוסר אך בשאר אילנות שיעורם בסמדר].

הלכה יט

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

פרק ט משנה ז. רמב"ם, ר"ש ורא"ש.

רמב"ם לעיל פ"ד ה"ד.

גמ' תענית דף נ: עד אימתי נהנין בתבן של שביעית.

חזון איש סי' יג ס"ק ה.

מסיקים בזגים ובגפת

תוספתא פ"ו ה"ח, חסדי דוד ומנחת ביכורים.

מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פ"ט מ"ז לפי הגירסא שלפנינו, דתנן מאימתי נהנין ושורפין בתבן של שביעית משתרד רביעה שנייה. ומשמע עד הזמן הנ"ל אסור ליהנות ולשורף, כן כתבו מהר"י קורקום והכ"מ.

ובביאור האיסור ליהנות כתב הר"ש דהיינו לשרות את התבן במיט או ליתנו בתוך הכר, שטעם האיסור הוא משום שהתבן קדוש בקדושת שביעית לצורך מאכל בהמה, וההנאות הנ"ל והשריפה לא הותרו במאכל בהמה, והווי בגדר הפסד.³⁹

ועיין רא"ש שהביא שבגמ' [תענית דף ו:]: הובאה המשנה הזו בשינוי גירסא, "עד אימתי" נהנין בתבן של שביעית [ולא גרם 'מאימתי' וגם לא גרם נשרפין], וביאר הרא"ש שהכוונה עד אימתי מותר להאכיל לבהמה, עד רביעה שנייה, שאז נסרח התבן שבשדה, והותר התבן שבבית אף לשורפו, אחר שיקיים בו את מצות הביעור.⁴⁰ והא דמותר ליהנות ולשורף את התבן אחרי רביעה שנייה יבואר להלן [הלכה כג].

בדברי הרמב"ם שמסיקים בזגים ובגפת

המקור הוא בתוספתא פ"ו ה"ח, וכתבו החסדי דוד והמנחת ביכורים שטעם ההיתר משום שהזגים והגפת לא חזו למאכל בהמה רק להסקה. [ולכאורה הכוונה דממילא פקעה מהם קדושת שביעית].

ביאורים והערות

39. מדין זה שיש לתבן קדושת שביעית מוכח שאין בתבן איסור ספיחין, דאל"כ כל ההשתמשויות אסורות, וכן מבואר בירושלמי [פ"ט מ"ה], וכן פסק הרמב"ם [לעיל פ"ד ה"ד] [וקושת הרדב"ז כאן שהקשה מפ"ד ה"ד צריכה ביאור, דאדרבה משם מוכח דרק אין איסור ספיחין אבל יש קדושת שביעית].

40. גם הר"ש כתב שמשעה שנסרח התבן שבשדה הותר זה שבבית, אך לא כתב דהיינו אחר שיבערנו, אמנם החזו"א [סי' יג ס"ק ה] כתב דגם הר"ש איירי אחר שיקיים מצות הביעור.

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה ב

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

פרק ח משנה יא. רמב"ם, ר"ש ורא"ש.
כסף משנה ומל"מ, וחזו"א סי' יג ס"ק ו במוסגר.

מה בין מרחץ לבין תנור להלן הלכה כג

מהר"י קורקוס בהלכה זו.

חזו"א סי' יג ס"ק טו.

האם צריך לאכול כנגד ההנאה מהמרחץ

חזו"א סי' יג ס"ק טו ד"ה ואף.

בדברי הרמב"ם שמותר לרחוץ בשכר

השגת הראב"ד, רדב"ז ומהר"י קורקוס.

דין אדם חשוב

רמב"ם בהלכה זו.

השגת הראב"ד.

ר"ש ורא"ש וריבמ"צ.

מראה מקומות

המקור להלכה זו הוא במשנה פ"ג מ"א. והקשה הכסף משנה דהא אסור להסיק בתבן וקש של שביעית וכפי שנתבאר בהלכה הקודמת. ותירץ בתירוץ ראשון דאה"נ דאסור להסיק, אך בדיעבד אם עבר והסיק מותר לרחוץ. ולתירוץ זה הסכים המל"מ, 41 וכן כתב החזו"א [סי' יג ס"ק ו במוסגר].

מה בין מרחץ לבין תנור

בהלכה זו מבואר שבדיעבד אם הוסק המרחץ שרי לרחוץ בו, ולהלן [הלכה כג] מובא הדין שבתוספתא [פ"ה הי"ב] דתנור שהסיקוהו בתבן וקש של שביעית אסור לאפות בו אלא יוצן. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק טו] שבנידון זה של היסק בפירות שביעית יש שני איסורים:

- א. עצם מעשה ההיסק הוא הפסד הפירות, כיון שהפירות לא ניתנו להסקה [הואיל ואין הנאתן וביעורן שוה].
- ב. ההנאה מההבערה האסורה של פירות השביעית היא בנגרר איסור סחורה. ולכן אין לאפות ולבשל בתנור שהוסק ע"י פירות שביעית דהאפייה והבישול הם ההנאה האסורה, ואם עבר ואפה אין הפת אסור באכילה. 42 משא"כ במרחץ,

ביאורים והערות

41. הכ"מ תירץ בתירוץ שני דלצורך אדם מותר להסיק בתבן וקש שהם מאכל בהמה, כשם שמותר לעשות מלוגמא לאדם ממאכל בהמה, והמל"מ תמה דהא [בהלכה כג] מבואר שאסור להסיק תנור בתבן וקש של שביעית ואם הסיק יוצן, והרי התנור הוא לצורך אדם לאפות ולבשל בו. [ולא ביאר המל"מ מה הטעם שאסור להסיק ומאי שנא ממלוגמא, ונראה שהטעם משום שהסקה היא דבר שאין הנאתו וביעורו שוין, שתחילה מתבערין התבן והקש ורק אח"כ מתחמים המים].

42. ומה שמצינו בגמ' בפסחים [דף כח:]: וברמב"ם [פ"טז מאכ"א הכ"ב] דיש שבח עצים בפת, היינו דוקא בעצים של איסורי הנאה משא"כ בפירות שביעית שאינם איסורי הנאה.

קנין הלכה

מראי מקומות

חימום המים אכן אסור, דהוא דומה לאפייה ולבישול בתנור, אך אחרי שכבר נתחממו המים אין איסור לרחוץ בהם, כשם שאין איסור לאכול את הפת שנאפתה בתנור.

האם הרוחץ במרחץ צריך לאכול כנגדו

במשנה [פרק ח'] מצינו כמה אופנים שמי שהשתמש בפירות שביעית שימוש אסור, כגון שנמל שמן של שביעית וסך בו כלים, צריך לאכול כנגדו, כלומר יטול פירות או שאר אוכלין בשווי השמן שסך באיסור, והוא קנס דרכנן ויתבאר להלן [פרק ו הלכה י].

וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק טו ד"ה ואף] דנראה שה"ה במרחץ שהוסק בתבן וקש של שביעית, צריך הרוחץ בו לאכול כנגדו. ואף אם לא ירחץ כיון שכבר נהנה בזה שהמים התחממו, צריך לאכול כנגדו. [אך לגבי תנור שהסיקו בתבן עד שלא אפה בו, בזה א"צ לאכול כנגדו כיון שלא נהנה כלל מהאיסור].⁴³

בדברי הרמב"ם שמותר לרחוץ בשכר

הרמב"ם כתב שמותר לרחוץ במרחץ בשכר, וכתבו הרדב"ז והמהר"י קורקוס שהכוונה דאפילו בשכר מותר לרחוץ, ולא חשיב כסחורה, וכ"ש שמותר לרחוץ בחינם.

והראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב דנראה שאסור לרחוץ בשכר משום דהוי כסחורה, ואדם חשוב אסור משום שחינם ידיה כשכר דמי. [ונראה שהכוונה שבעלי המרחץ מתכבדים בזה שהוא בא לרחוץ אצלם].

בדברי הרמב"ם שאדם חשוב לא ירחץ במרחץ

במשנה [פ"ח מי"א] איתא דאם מתחשב הוא לא ירחוץ בו. ונחלקו הראשונים במעם האיסור:

א] הרמב"ם כתב דחיישינן שמא יוסיפו להסיק עבורו בפירות הראויים לאכילה כדי ליתן ריח טוב במרחץ. [והראב"ד הקשה ע"ז דא"כ גם כשהוסק בעצים שאינם קדושים בקדושת שביעית ניחוש לזה. ותירצו האחרונים (מהר"י קורקוס, רש"ש, פאת השולחן וחזון איש) דרק כאשר ולזלו כבר בפירות שביעית כדחזינן שהסיקו בתבן וקש של שביעית, אז חיישינן שיוסיפו גם פירות הראויים לאכילה, משא"כ בעלמא לא חיישינן].

ב] הראב"ד כתב שהטעם הוא משום שרחיצת אדם חשוב אפילו בחינם הויא כנתינת שכר, וס"ל לראב"ד שאסור לרחוץ בשכר. ג] הר"ש והרא"ש והר"י בן מלכי צדק כתבו שאדם חשוב צריך להתרחק גם מדברים המותרים, שמא ילמדו ממעשיו ויטעו להתיר גם דברים האסורים.

ביאורים והערות

43. כתב בספר דרך אמונה [ציון ההלכה אות רנו] שהחזו"א הסתפק שמא אסור לרחוץ במרחץ קודם שיאכל כנגדו. ולכאורה כוונתו למ"ש החזו"א [סי' יג ס"ק טו ד"ה ומיהו] שאם יאכל כנגדו הוא כנגד ההנאה שנהנה [ולא כנגד התבן ששרף], א"כ הדין נותן בספק וספך שלא יהנה בתחילה מדין יאכל כנגדו. ונראה שאין הכוונה שתחילה יאכל כנגדו ואח"כ יהנה, אלא הכוונה שלכתחילה אסור ליהנות כלל מהאיסור, דאם אמרו שאחרי שנהנה מהאיסור יאכל כנגדו, מסתבר שלכתחילה ראוי שלא יהנה ממנו כלל. [אך במרחץ כבר נהנה, שהרי המים התחממו, ולכן מותר לרחוץ לכתחילה אלא שצריך לאכול כנגדו].

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה בא

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

משנה תרומות פרק יא מ"ה, רמב"ם ר"ש ורא"ש.
 תוספתא תרומות פ"י ה"א.
 ירושלמי תרומות פ"א.
 רמב"ם פ"א תרומות ה"י-י"א ומהר"י קורקוס שם.
 חזו"א סי' יג ס"ק יא.
 חזו"א מעשרות סי' א ס"ק לא.

קליפין הראויים לצביעה ולמאכל בהמה.

שביעית פרק ז משנה ג - קליפי רימון. רמב"ם ר"ש ורא"ש.
 פיהמ"ש לרמב"ם ערלה פ"ק מ"ח.
 חזו"א מעשרות סי' א ס"ק לא.
 חזו"א שביעית סי' יג ס"ק יא ד"ה פ"ז.

קור

ירושלמי פ"ד ה"ז.
 גמ' עירובין דף כח: דתניא קור ניקח בכסף מעשר וכו' עד אלא שניקח בכסף מעשר.
 שם אמר מר ר' יהודה עד הלכתא כוותיה דשמואל.
 רמב"ם פ"ח ברכות ה"ו.
 רמב"ם פ"א טומאת אוכלין ה"י ומל"מ שם.

מראה מקומות

כתב הרמב"ם דקליפין וגרעינין המותרים בתרומה אין בהן קדושת שביעית. וכתב הרדב"ז שהרמב"ם כתב זאת מסברא, דק"ו הוא דאם לענין תרומה דהמירא אמרינן דאינם קדושים, כ"ש לענין שביעית דקילא מתרומה.

לענין קליפין כתב הרמב"ם [פ"א תרומות ה"י] דישנם ב' סוגים:

א. קליפי אבטיח ואתרוג ומלפפון שהן אסורות אף שאין בהן אוכל, וכנראה הטעם משום שהן עצמן היו נאכלות עם

הפרי.⁴⁴

ב. קליפי פולין ושומשמין שאם יש בהן אוכל אסורין ואם אין בהם אוכל מותרים.

וכתב החזו"א [מעשרות סי' א ס"ק לא] דקליפי תפוז בזמנינו כיון שרובם לאשפה פטורין משביעית.

ולענין גרעינים מבואר ברמב"ם [שם ה"א] וכן מפורש בתוספתא [תרומות פ"י ה"א] דיש להבחין בין גרעיני זיתים ותמרים וחרובים שהם אסורים בכל ענין,⁴⁵ ובין שאר גרעינים שבהם הדין תלוי בכהן, שאם הוא מכניסן הם אסורים, ואם הוא משליכן

ביאורים והערות

44. וצ"ב דקליפי אבטיח בזמנינו אינן ראויות לאכילה, ואף אם נפרש שאבטיח דמתניתין היינו מה שקורים היום מילון, גם קליפתו אינה ראויה לאכילה.

45. כתב מהר"י קורקוס [הלכות תרומות פ"א ה"א] דכודאי מיירי בתמרים לחים מאד ובחרובים שיש בהם הרבה דבש, שבהם דבוק בגרעינים הרבה אוכל, ובכל גווני חל בהם דין תרומה.

קנין הלכה

מראי מקומות

מותרים⁴⁶.

ובמשנה [תרומות פי"א מ"ה] לא הובא דין גרעיני זיתים ותמרים וחרובים, רק חילקו בין גרעינים שהכהן מכנסן, לגרעינים שאינו מכנסן.

וביארנו בירושלמי דמיירי בגרעיני אגסים וקרוסטמלין [שהן נאכלים בפ"ע], א"נ בגרעיני הרוטב, [וכ' בערוך דרוטב בלשון ישמעאלי תמרים שאינם מבושלים], שמותרים למצמן, ומשמע ששאר גרעינים בכל גוונא מותרין, והרמב"ם לא הביא את הירושלמי⁴⁷.

בדברי הרמב"ם שקליפין הראויים לצביעה קדושת

במשנה שביעית [פ"ז מ"ג] מבואר שיש קדושת שביעית בקליפי רימון, ולא נתפרש הטעם, אך החזו"א [מעשרות סי' א ס"ק לא] הביא מפייה"ש לרמב"ם [ערלה פ"ק מ"ח] שקליפי רימון עומדים לצביעה.

קליפין העומדים למאכל בהמה

עיינן בר"ש וברא"ש [פ"ז מ"ג] שמבואר מדבריהם שגם קליפין או גרעינים העומדים למאכל בהמה א"נ להוציא מהן שמן, קדושים בקדושת שביעית⁴⁸.

ובחזו"א [שביעית סי' יג ס"ק יא ד"ה פ"ז] כתב כן גם בדעת הרמב"ם, שאף שכתב רק דאם עומדים לצביעה הרי הם קדושים, מ"מ נראה שה"ה בעומדים למאכל בהמה.

בדברי הרמב"ם שיש קדושת שביעית בקור

כתב רש"י [עירובין דף כח:] דקור הוא דבר רך הנוסף על הדקל בכל שנה, ובימות הגשמים הוא מתקשה ונעשה כעץ, אבל קודם לכן הוא ראוי לאכילה. [וע"ע רמב"ם (פ"ח ברכות ה"ו) שכתב דהוא ראש הדקל שהוא כעין עץ לבן, וברכתו שהכל, והיינו כר"ש שבתחילה הוא רך וראוי לאכילה].

ואיתא בירושלמי [פ"ד ה"ז] שיש קדושת שביעית בקור.

ובגמ' [עירובין דף כח:] הובאה ברייתא דקור ניקח בכסף מעשר ואינו מיטמא טומאת אוכלין, ור' יהודה אמר דקור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שניקח בכסף מעשר. וביארנו בגמ' שנחלקו לענין ברכה, דלפי ת"ק ברכתו של הקור כפ"ה א, ולפי ר' יהודה ברכתו שהכל, והרמב"ם פסק [פ"ח הלכות ברכות ה"ו] שברכתו שהכל, וכן לשונו גם בפ"א מטו"א [ה"י] דקור הוא כעץ לכל דבר. ועיינן מל"מ [הלכות טו"א שם] שתמה דא"כ למה יש בו קדושת שביעית⁴⁹.

ביאורים והערות

46. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק יא] שבגרעינים אלו שלענין דין תרומה הדין תלוי באם הכהן מכנסן, צ"ע מה הדין לענין שביעית, ובספר שערי צדק [לבעל החיי אדם] כתב שדין שביעית כדין תרומה.

47. ובפיה"ש לרמב"ם [מסכת תרומות פי"א מ"ה] כתב דברים הסותרים לכאורה למה שכתב במשנה תורה, עיי"ש שכתב שבגרעיני חרובים אין קדו"ש כלל, ובגרעיני תמרים הדבר תלוי אם מכנסן, וכבר התקשו בזה המהר"י קורקוס והרדב"ז [שם].

48. ומה שכתב הר"ש גם דקדשי משום דחזו להסקה צ"ע, דהא אסור להסיק בפירות שביעית כיון שאין הנאתן וביעורן שוין, וממילא גם אין בהן קדו"ש. וע"ע כ"מ [פ"ז הט"ו] שכתב דגרעיני שאר פירות קדשי בקדושת שביעית משום שהם ראויים להסקה, וגם הם טפלים לעיקר הפרי שהוא קדוש בקדו"ש. והחזו"א [סי' יג ס"ק יא ד"ה פ"ז] כתב שהדברים צ"ע.

49. ובספר דרך אמונה [ס"ק קנז] כתב דמדחזינן דנלקח בכסף מעשר, וגם הנאתו וביעורו שוין, לכן חלה עליו קדו"ש אף שאינו מטמא טו"א.

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה כב

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

תוספתא פ"ו ה"ד.

תוס' נדה דף נ. ד"ה כל.

חזו"א סי' ט ס"ק ד ד"ה והא דתנן.

מראה מקומות

מקור הדין הוא בתוספתא פ"ו ה"ד. [ועיי"ש בתוספתא שהובא עוד דמותר ליתן דבילה וגרוגרות לתוך התבשיל, ולא יפחטם להוציא מימיהן, ובתבלין מותר לסחוט מימיו].

עיי' תוס' נדה [דף נ. ד"ה כל] שכתבו בתירוצם הראשון להבחין בין שני סוגי תבלין: יש תבלין שאינו ראוי אלא למעם, אך אינו נאכל בפ"ע כלל, כגון פלפלים יבשים, ותבלין זה אינו אוכל ואינו מיטמא טו"א ואינו חייב במעשרות ובשביעית. ויש תבלין הראוי לאכילה בפ"ע, אלא שהוא ניתן גם לתבלין כגון שומין ובצלים, ותבלין זה הוא אוכל גמור ומיטמא טו"א וחייב במעשר ובשביעית. ובתירוצם השני כתבו דאף תבלין שאינו מיטמא טו"א ואינו חייב במעשרות מ"מ יש בו קדו"ש, דהא שביעית נוהגת גם במאכל בהמה.

ונמצא שנחלקו ב' תירוצי התוס' אם יש קדושת שביעית בתבלין העומד רק לנתינת טעם ואינו נאכל בפ"ע כלל. עיי' חזו"א [סי' ט ס"ק ד ד"ה והא דתנן] שלמד מדין זה של תבלין דכל פירות שביעית שנפסלו פקעה קדושתם.

הלכה כג

מקורות להלכה – לעזרת המעיין

אין נותנין תבן וקש לתוך הכר או לתוך הטיט

תוספתא פ"ה הי"א.

ירושלמי פ"ט ה"ה.

מהר"י קורקוס בהלכה זו.

חזו"א סי' יג ס"ק ח ד"ה ב"ק וד"ה ומיהו.

ננור שהסיקהו בתבן של שביעית

תוספתא, פ"ה הי"ב.

חזו"א סי' יג ס"ק טו.

דין תבן וקש משתרד רביעה שניה

פרק ט משנה ז רמב"ם ר"ש ורא"ש.

ירושלמי, דעת ר' חנינא ור' אושעיא.

האם צריך לקיים מצות ביעור בתבן שבביתו

רא"ש במשנה הנ"ל.

בדעת הר"ש, תוספות יו"ט.

או"ש בהלכה זו.

קנין הלכה

מראי מקומות

חזו"א סי' יג ס"ק ה.

האם יש קדושת שביעית אחרי שנתקיימה מצות הביעור

ר"ש ורא"ש במשנה הנ"ל.

ביאורי התו"ט והרא"ש.

חזו"א סי' יג ס"ק ה, וסי' יא ס"ק ו. ובסי' כו בסדר השביעית ס"ק ו ד"ה אם.

מראה מקומות

מקור הדין שאין נותנין תבן וקש של שביעית לתוך הכר הוא בתוספתא פ"ה הי"א. ועיי"ש שאם נתנהו אחרים הרי הוא כמבוער. המעם לאיסור זה הוא משום שעיקרו של התבן עומד למאכל בהמה, ונתינתו בכר או במיט הוא בכלל הפסד הפירות.⁵⁰ והחזו"א [סי' יג ס"ק ח ד"ה ב"ק] הקשה דלפי מה שכתבו תוס' [ב"ק דף קא: ד"ה שהנאתו] שההיתר לצבוע נגד בפירות שביעית הוא משום שהצבע הנאתו וביעורו שוה, דבשעת הלבישה נהנה ממנו ואז הוא גם מתבוער, נימא ה"נ בתבן הניתן בכר שהנאתו וביעורו שוה בזמן שישן עליו. ואי משום שבנתינתו לכר חל עליו שם כלי והרי הוא כמבוער, נימא ה"נ בצבע, שבשעת הצביעה יחול עליו שם נגד ויהא כמבוער, [ואף אם נימא דיש שבה סממנים ע"ג הצמר, מ"מ בודאי לא עדיף מתבן שכל עיקרו נמצא בכר].

וכתב החזו"א דאה"נ, דהצבע בשעת הצביעה בטל לבגד והרי הוא כמבוער, ומ"מ הוי הנאה המותרת בפירות שביעית כיון שהוא דומיא דאכילה, שכל עיקרו כלה, [וכמו שפירש"י בהא דצבע חשיב הנאתו וביעורו שוין, דביעור הוי בזמן מעשה הבישול שהוא גם המעשה של ההנאה, דאז נקלט הצבע] משא"כ תבן בכר, כיון שכולו קיים ואפ"ה פקעה ממנו קדו"ש הואיל ועשאו כלי והרי הוא כמבוער, זה חשיב שימוש אסור בפירות שביעית והוי כסחורה, ולא הוי דומיא דלאכלה.⁵¹

בדברי הראב"ד

כתב הראב"ד שבירושלמי [פ"ט ה"ה] איתא דאין התבן בטל בתוך הכר אא"כ ישן עליו. ושם בירושלמי איתא גם לגבי תבן שניתן בתוך המיט דאינו בטל אא"כ גיבלו, והראב"ד לא הביא זאת, ודן מהר"י קורקוס לומר שהראב"ד לא גרס כן. [ומה שכתב מהר"י קורקוס שגם הר"ש לא גרס כן בירושלמי, כן הוא בר"ש שבדפוסים, אבל בר"ש כתב יד נוסף גם לגבי נתינה במיט].
ובדעת הרמב"ם נסתפק מהר"י קורקוס אולי ס"ל שדי בזה שנתנו בכר ע"מ לישן עליו, א"נ אולי ס"ל דרק ר' אושעיא בירושלמי ס"ל הכי, דה"נ ס"ל דאין קדו"ש פוקעת מהתבן שבבית עד שיסרה.

תנור שהסיקו בתבן וקש של שביעית

המקור הוא בתוספתא [פ"ה הי"ב]. ועיין לעיל [הלכה כ] שנתבאר החילוק בין תנור שהוסק באיסור בתבן וקש שאסור לאפות ולבשל בו אלא יוצן, ובין מרחץ שהתחמם באיסור בתבן וקש שמותר לרחוץ בו.

ביאורים והערות

50. ואולי חשיב גם הנאתו אחר ביעורו, שנתנתו בכר הוא ביעורו, וכלשון התוספתא והרמב"ם דהרי הוא כמבוער, וההנאה ממנו היא רק כשבא לישן עליו, ועיין להלן מהחזו"א.

51. עוד כתב החזו"א [שם סי' יג ס"ק ח ד"ה ומיהו] שרק בתבן אמרינן דע"י עשייתו לכלי חשיב כמבוער, כיון שעיקרו עומד למאכל בהמה, אבל לולבי דקל שעושיין מהן מטאטאות לא פקע מהן קדו"ש ולא ביטלו, דאדרבה, כל קדושתן משום התשייש הזה. [ועיי"ש שדן לפי"ז לחזור בו ממש"כ לגבי צבע שע"ג הבגד שנתבטל מקדושתו ע"י שעשאו חלק מהבגד, שהרי הצבע עומד לכך, ומ"מ כתב דכיון שהצבע יוצא מהסממנים ונהרס ומתבטל, שפיר י"ל דלא חשיב תו כאיתיה בעולם אלא נטפל לבגד ואין לו שם בפ"ע].

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק טו] שאם עבר ואפה בתנור מותר לאכול את הפת, דמה שאמרו בגמ' [פסחים דף כו:] שיש שבח עצים בפת היינו דוקא בתנור שהוסק באיסורי הנאה [כגון בקליפי ערלה ובקשין של כלאי הכרם].

בדברי הרמב"ם דמשתרד רביעה שניה נהנין ושורפין בתבן של שביעית

המקור לדין זה הוא במשנה פ"ט מ"ז. ועיין לעיל [הלכה יט] שנתבארו הנירסאות השונות במשנה זו. ובירושלמי נחלקו בזה: ר' חנינא אמר דאכן משעה שנסרחה התבן שבשדה מחמת הגשמים הותר גם מה שבבית, אף שהוא לא סרוח. וכתב הרא"ש דהיינו שמשעה שנסרחה בשדה הגיעה שעת הביעור וצריך לבערם, ואח"כ הותר לשרוף את התבן, והיינו דס"ל דלאחר הביעור פוקעת קדושת שביעית מהפירות, וכן משמע בר"ש.

ובר"ש לא כתב שצריך לבער ולהפקיר את התבן והקש שבביתו. ונאמרו בזה כמה ביאורים באחרונים:

[א] התו"ט כתב שאכן אינו צריך לבער את מה שבבית, דכל ענין הביעור הוא שלא יהא נחסר לחיה שבשדה מחמת מה שליקט אדם זה לביתו, ולכן צריך להוציא מביתו ולהפקירו, אבל משעה שנסרחה כל מה שבשדה שוב אין החיה נאסרת מחמת מה שליקט זה לביתו, שהרי גם אם היה תבן זה בשדה היה נסרחה.

[ב] האו"ש כתב דמשעה שתרד רביעה שנייה פוקעת קדושת שביעית מהתבן שבבית, כיון שצומחים זרעים חדשים לצורכה ותו אין התבן שבבית עומד למאכל בהמה, ולפי דבריו מתבאר גם הא דמותר לשרוף, ואין ללמוד מכאן דין כללי שאחר הביעור פוקעת קדושת שביעית מהפירות.

[ג] החזו"א [סי' יג ס"ק ה] כתב דכוונת הר"ש כהרא"ש, שצריך לקיים בתבן מצות ביעור, ואחר הביעור מותר ליהנות ולשרוף, דס"ל להר"ש והרא"ש דאחר הביעור פוקעת קדושת שביעית מן הפירות.⁵²

והנה לפי שיטת הרמב"ם הביעור הוא שריפה ששורף ומכלה את הפירות, ולדבריו לא שייך לומר שאחר הביעור פקעה קדושת שביעית. וצ"ע איך תתפרש המשנה דאחר רביעה שנייה נהנין ושורפין בתבן של שביעית. ולפי התו"ט הנ"ל אתי שפיר שאין בתבן זה מצות ביעור כלל, [וכן לפי הרא"ש ה"נ א"ש דס"ל דאיירי שצמחו הזרעים החדשים אין התבן הישן עומד למאכל בהמה ושוב אינו קדוש בקדו"ש ממילא פטור גם מביעור].

ביאורים והערות

52. גם [בסי' יא ס"ק ו] כתב החזו"א שאחר הביעור פוקעת קדו"ש מהפירות, ולמד זאת מהמשנה בתבן וק"ש. וצ"ע שבסדר השביעית [בסוף סימן כו ס"ק ו ד"ה אם] מבואר שנוהג קדו"ש אחר הביעור.

שאלות לחזרה על החומר הנלמד בחודש שבט תשע"ה

הלכות שמיטה

מיוסדות על הרמב"ם, הכס"מ ומהר"י קורקוס

פרק ה הלכה ז-ח

- א. שמן של שביעית ;
- 1) האם חוסמין בו תנור וכיריים?
  - 2) האם סכין בו מנעל וסנדל?
  - 3) האם סכין אותו בידיים טמאות?
  - 4) האם מותר לסוך בו רגלו או בתוך המנעל?
  - 5) והאם מותר לסוך בו גופו?
  - 6) האם מדליקין בו את הנר?
  - 7) האם מותר ליתנו במדורה?
  - 8) מכרו וקנה בו שמן אחר, האם מותר להדליק בהן?

הלכה ט

- ב. 1) האם מותר לצבוע לאדם מפירות שביעית שהם מאכלי אדם?
2) האם מותר לצבוע לאדם מפירות שביעית שהם מאכלי בהמה?
3) ומה הטעם לחלק בין לצבוע לאדם או לבהמה?

הלכה י

- ג. חומרים המכבסים, כגון בורית ואהל וכדו' ;
- 1) האם חלה עליהם קדושת שביעית?
  - 2) והאם מכבסין בהם, ומנלן?
- ד. פירות שביעית ;
- 1) האם מכבסים בהן או עושים מהן מלוגמא, ומנלן?
  - 2) האם קדושת שביעית תלוי בהא דהנאתו וביעורו שוה?

הלכה יא

- ה. 1) האם עושין מלוגמא ורטיה לאדם מדבר שהוא מיוחד למאכל אדם, ומה הטעם?
2) ומה הדין לעשות מלוגמא ורטיה לאדם או לבהמה מדבר שאינו מיוחד למאכל אדם, ומה הטעם?
- ו. דבר שאינו מיוחד לא לאדם ולא לבהמה, איזה דין יש לו ;
- 1) כשחשב עליו לפירות?
  - 2) כשחשב עליו לעצים?
  - 3) כשחשב עליו למאכל אדם ולמאכל בהמה?

הלכה יב

- ז. 1) האם מותר למכור מאכלי אדם ומאכלי בהמה לקנות בהם מאכלי אדם?
2) האם מותר למכור מאכלי בהמה לקנות בהם מאכלי בהמה?
3) האם מותר למכור מאכלי אדם לקנות בהם מאכלי בהמה?
4) אם קנה במאכלי אדם מאכלי בהמה, או החליף מאכלי אדם במאכלי בהמה, איזה דין יש להם?

הלכה יג

- ח. 1) מה הדין להוציא פירות שביעית מהארץ לחו"ל, ומה הטעם?
2) ומה הדין להוציא לסוריא, וכמאן פסק הרמב"ם?
- ט. 1) האם מאכילין פירות שביעית לגוי, ומה הטעם?
2) ומה הדין להאכיל לשכיר גוי, ומה הטעם?
3) ומה הדין להאכיל לגוי שהוא שכיר שבת או שכיר שנה או שקצב מזונותיו עליו, ומה הטעם?
4) ומה הדין להאכיל פירות שביעית לאכסנאי גוי, ומנלן?

הלכה יד

- י. מה הטעם אין ביי"ד פוסקין לאשה פירות שביעית?
- והאם ניזונית מעצמה משל בעלה פירות שביעית, ומה הטעם?

הלכה טו-טז

- יא. 1. האם מותר לאסוף מן השדה ולהכניס לביתו פירות שביעית כשהן בוסר?
2. אלו טעמים למדנו לכך, ואיזה טעם כתב הרמב"ם?
3. והאם מותר לאכלן בשדה כשהן בוסר, ומה הטעם?
- יב. פגין של תאנים משיזריחו, אוכל בהן פתו בשדה, וכן כל כיוצא בהן.
1. מה הפי' משיזריחו?
2. מה הכוונה בדברי הרמב"ם במש"כ וכן כל כיוצא בהן?
ג. הבוסר, מאימתי אוכל אותן בשדה?
יד. מה דין הזיתים;
1. כשסאה מכניס רביעית שמן?
2. כשמכניס חצי לוג?
3. הכניסו שלישי?

הלכה יז-יח

- טו. עץ עושה פרי, האם מותר לקוצו בשביעית לעצים קודם שיעשה פרי?
- טז. החרובין, הגפנים, הזיתים ושאר כל האילנות, מאימתי אין קוצצין אותן?
- יז. דקל – האם מותר לקוץ אותו בשביעית?

הלכה יט

- יח. 1. האם מותר ליהנות מתבן וקש של שביעית עד שתד רביעה שניה ואחריה?
2. האם מותר לשרוף תבן וקש של שביעית עד שתד רביעה שניה ואחריה?
3. ומה הטעם לחלק ביניהן?
1. מהן דעת הר"ש והרא"ש לגירסת הירושלמי, וכמאן נקט הרמב"ם?
יט. האם מסיקין בגפת ובזוגין של שביעית?

הלכה כ

- כ. מרחץ שהוסקה בתבן ובקש של שביעית;
1. האם מותר לרחוץ בהן בחנם?
2. האם מותר לרחוץ בהן בשכר, ומה הטעם?
3. האם מותר לאדם חשוב לרחוץ בהן בחנם?
4. האם מותר לאדם חשוב לרחוץ בהן בשכר, ומה הטעם?
5. האם מותר לאדם חשוב לרחוץ בשביעית במרחץ שהוסקה בדברים אחרים, ומאי טעמא נקט שהוסקה בתבן ובקש?

הלכה כא-כב

- כא. 1. קליפות וגרעינים שמתרין בתרומה לזרים, האם חל עליהן קדושת שביעית?
2. קור, האם יש בו קדושת שביעית?
3. הצורר תבלין של שביעית ונתנן לתוך התבשיל, האם יש בו קדושת שביעית?

הלכה כג

- כב. 1. האם מותר להכניס תבן וקש של שביעית לתוך הכר או לתוך הטיט?
2. אם הכניס בכר או בטיט, האם בעינן שיגבל או שיישן עליו כדי שיחשב כמבוער – לדעת הרמב"ם ולדעת הראב"ד?
3. ומה טעם לא כתבו הראב"ד גבי טיט, והרמב"ם לא כתבו כלל?
- כג. 1. תנור שהסיקוהו בקש או בתבן של שביעית, מה דינה?
2. ומה הטעם לחלק בין תנור למרחץ?
3. ומה הדין משתד רביעה שניה, ומה הטעם?

שאלות הנוגעות למעשה בחומר הנלמד בחודש שבט תשע"ה בפ"ה מהלכות שמיטה

א. מאכל של שביעית.

1. האם מותר לגעת בו בידים הטעונות רחיצה או נטילה.
2. והאם מותר להכניסו לאמבטיה.
3. משח ידיו בשמן של שביעית, האם מותר לו להכנס לשירותים.
4. והאם מותר לזרוק על חתן אגוזים ושקדים של שביעית כשאינן חשש שיתפצחו.
5. והאם מותר לתת לילדים לשחק בגרעיני משמש של שביעית.
6. וכן כשרוצה להדליק נר בשמן של שביעית להאיר בשירותים או באמבטיה, האם מותר, והאם יש חילוק בין אם ידליק בפנים או ידליק בחוץ ויכניסו פנימה.
7. והאם מותר להניח שמן של שביעית המיועד רק להדלקה, או המיועד גם לאכילה מתחת למיטה שישנים עליה.

תשובה א- הל"ז-ז. – ניהוג כבוד בפירות שביעית.

ר"מ הל"ז שלא יסוך במרחץ, ובהל"ז שלא יסוך בידים טמאות. ונאמרו בזה כמה טעמים, או משום שיבוא לידי פסידא. או משום בזיון. או משום קדושה. ואם הטעם משום בזיון א"כ לדון על הצד שלגרעיני משמש יש קדוש"ש, האם מותר לשחק בהם, ואולי כשזה דרכו אין בזיון, וכן לענין זריקה במינים כאלו שאינם מתקלקלים. – ולדעת הגר"א גם הדין שאין מוכרים במשקל הוא משום כבוד. – ולדעת המהר"ט ועוד הובא במקד"ד סימן מ"ב הכל משום בזיון למרות שלא נפגם. – ובשערי צדק פי"ז י"ז ובפאה"ש פ"ה ל"ב הצריכו נ"י לפני אכילתו, ואולי המקור מהתוספתא של אין סכין בידים טמאות. ואפשר שלדבריו גם יאסר ליגע בו לפני נ"י. – וכן יש לעיין כאשר מדליק נר כדי שיהיה לו אור בשירותים או אמבטיה יאסר. ועדיין יש לדון האם יש חילוק בין מדליק בזה בפנים או מבחוץ כסך בחוץ ונכנס בו שמותר. – ואם הטעם משום בזיון אפשר שמותר תחת המיטה, אמנם במאכל הראוי לאכילה, מאחר ויש מקפידים שלא לאכלו, אולי נחשב כממעט מאוכליו.

ב. רוצה לשבר תאותו.

1. האם מותר לו להכניס לצלחת יותר ממה שמתכוון לאכול כדי שישאיר משהו לשבירת התאוה.
2. וכן האם מותר לקחת פרי שלם ולחתוך ממנו חצי, למרות שע"ז החצי השני ממהר להתייבש ולהתקלקל.
3. והאם אפשר לתת לילדים פרי או ירק שברור שיותירו ממנו, או ברור שבמשך האכילה ימעכו ויקלקלו חלק ממנו, – והאם תלוי בכמות שנותן להם.
4. האם מותר לבשל או לאפות מאכל שיש בו מפירות שביעית, כאשר יתכן שמחמת רגישות המרכיבים הוא עלול להחמיץ או להתקלקל מחום הבישול.
5. וכן האם מותר לנסות מתכון חדש של בישול או אפיה שיתכן שלא יצליח.
6. וכן ילדים שמנסים לאפות או לבשל ויש צד שלא יצליחו האם מותר לתת להם לעשות זאת מפירות שביעית.
7. והאם מותר במשך הבישול כאשר עדיין לא מוכן לטעום מעט מהמאכל לדעת אם חסר בו משהו.
8. וכן כשחושש שהמאכל לא אהוב עליו האם מותר לו לטעום לדעת אם לאכלו, ואם לא יפלוט את מה שטעם.

תשובה ב- הל"ג- שימוש רגיל שיוגרם מחמתו הפסד.

לדעת המהרי"ט גרם הפסד מותר, ויש חולקים. ומבואר בחזו"א סימן י"ד סק"י שמ"מ אין חיוב אכילה, ואין חיוב לעשות מצדקי שלא יתקלקל. - ובאיסור אכילה מבואר בר"מ הל"ד שהוא רק לשנות מדרך ברייתו, ממילא כל שהוא דרך וצורה רגילה של אכילה מותר, וכן מבואר בחזו"א י"ד סק"י ד"ה נראה וד"ה מסקנא שיכול לחתוך בכל צורה שרוצה ולמרות שהחלק השני ימהר להתקלקל. - בבית הרידב"ז פ"ה הל"א כתב שלמרות שהאיסור הפסד הוא אפילו על משהו, מאחר וגרם הפסד מותר, מותר ליתן לתינוק אפילו שמפרר באכילתו, אבל להסוברים שגרם הפסד אסור יש לדון שתלוי בכמות שנותן לו כלומר האם זה נחשב צורת האכילה, ובסדה"ש כתב שצריך למנוע את הילדים שלא יכזבו את האכול, ובצה"ל כתב בשם החזו"א שזה משום חינוך, אמנם יל"ע דאפשר שלתת להם בידים גריעה. - ועדיין יל"ע אם גם טעימה נחשב כחלק מתהליך הבישול והכנתו, מאידך מבואר לענין שאר דברים שטעימה בעלמא אין עליו שם אכילה כלל וא"כ הרי"ז כמפסיד בידים צ"ע.

ג. שמן של שביעית שנשאר מטיגון.

1. האם צריך לשומרו כי עדיין ראוי להדלקה.
2. וכן שמן רגיל שטיגנו בו ירקות של שביעית האם צריך לשמרו להדלקה.
3. והאם מותר לטגן בשמן של שביעית, וכן לטגן בו במעט שמן רק כדי שהמחבת והמאכל לא ישרפו.
4. והאם שונה כאשר רוצה להניח שמן ע"ג התבנית שלא ישרף, ובפועל גם נבלע ונותן טעם בעוגה, או כאשר גם כונתו ליתן טעם בעוגה.

תשובה ג- הל"ח- שימושים בשמן.

מאחר והוא עומד גם להדלקת הנר, כמבואר בהל"ח, נחשב עדיין ראוי, וכעין המבואר בירושלמי הובא בד"א סק"ג כשראוי עדיין לסיכה. [ועיין מש"כ בד"א פ"א מתרומות צה"ל סק"ז לחלק שהעומד רק לסיכה לא חל עליו שם טבל, אבל כאשר כבר היה עליו שם טבל אינו פוקע כל עוד שראוי עדיין לסיכה]. - ובצה"ל סק"ט הביא שלמשוח אינו נחשב לשימוש, כלומר שאינו חלק מהבישול עצמו. - ואם משפשפו בכלי אפשר שהוא בכלל ואולי אפילו גרע מסיכת כלים שאסור. - אבל כאשר מטגן בו מאחר וגם נספג במאכל, אינו נחשב שהשמן משמש רק לשריפה, עיין במשפטי ארץ פכ"ב ח.

ד. שמן שביעית.

1. האם מותר להדליק בו נרות חנוכה, [ואם הדליק האם יצא ידי חובתו]. - או נרות של ביהכ"ס, או של יארצייט.
2. האם יש חילוק בין אם מקפיד להמנע מלהשתמש לצרכו לאור נר היארצייט.
3. והאם מותר להדליק בו נרות שבת בחדר שיש בו תאורה חזקה.
4. הנוהגים בל"ג בעומר להדליק מדורה בשמן, האם מותר להם להדליק בשמן שכולו של שביעית, או משמן שמעורב בו שמן של שביעית.
5. וכן מי שנמצא בדרך וכל האפשרות שלו לחמם מאכל היא ע"ג להבה של שמן, ויש לו רק שמן של שביעית, האם מותר לו.
6. והאם מותר להניח תחת הפלטה נריות עם שמן של שביעית כדי לחמם את המאכלים.
7. והאם מותר להשחיר תפילין בדיו שנעשה מצבע של שביעית.

תשובה ד. הל"א, והל"ח- גדר הנאת הדלקה, ומדורה.

בר"מ הל"א כתב שהדלקת הנר נלמד מלימוד מיוחד. ובתורת הארץ פ"ח מ"ה-מ"ז דן שאולי מהיריבי המיוחד נלמד שלמרות שבכל השימושים צריך שיהיה הנאתו וביעורו שוה, בהדלקה מותר אפילו כשאינו נהנה, אמנם מסיק שלהלכה ודאי אינו כן ולכן להדליק ביום שאין לו כל הנאה ממנו, וכן נר של יארצייט וביהכ"ס שעיקרו אינו לשימוש, וכ"ש נר חנוכה אסור. ודלא כהרידב"ז שסובר שכל הדלקה שבעצם יכול להנות ממנו מותר, מלבד נר חנוכה שיש איסור להנות ממנו. - אמנם גם נ"ח הרי ללכת לאורו מותר,

ובפמ"ג כתב שלחולה שאיב"ס מותר להשתמש, אלא שמ"מ עדיין שונה כי במהותו יעוד ההדלקה מופקע משימוש. - ויל"ע בהדליק אם נחשב מצוה הבאה בעבירה. - אבל במנח"ש ח"א מ"ב האריך לחלוק עליהם, שאחרי שבשימוש של הדלקה קיים שימושים רגילים שהנאתן וביעורם שוה, כל שימוש של הנאה וצורך נחשב לשימוש כדרך ומותר. ולכן מותר גם לצבוע בו תפילין. - ובדר"א ביה"ל ד"ה שמדליק האריך לחלוק עליו עיי"ש. - ובהדלקה לשימוש, גם בזמנינו שאין רגילות להשתמש בהם לאור, מאחר ובמציאות מהותו של שמן עומד לכך, נחשב שזה הוא שימוש כ"כ בחו"ש. - אבל להדליק מדורה מבואר בהל"ח שאסור, וטעם האיסור בפאה"ש כתב כי אין דרכו בכך ומפסידו, ובמקד"ד כתב כי אינו שוה לכל נפש, ובאו"ש כתב כי אין הנאתו וביעור שוה. - וא"כ יש לרדן שיהיה גם אסור לחמם מאכלים בנריות של שמן. - ועיין מה שדן בטעמים אלו בדר"א ביה"ל ד"ה ולא יתן, וכתב שטעם האיסור מפני שמפסידו, כי המעט שמיתוסף מחמת השמן למדורה אין לה משמעות, ויל"ע האם שייך סברא זו כשכולו משמן של שביעית ומדליקו בכת אחת.

ה. היה לו בקבוק יין של שביעית שלא היה לו בו שימוש.

1. החליפו עם שכן תמורת בקבוק שמן, האם מותר להדליק בו נרות.
2. וכן להיפך אם היה לו בקבוק שמן של שביעית, והחליפו עם יין של השכן, האם מותר לשכן להדליק נר בשמן.
3. וכן אם היה לו שמן של שביעית המיועד להדלקה, והחליפו עם שכן שיש לו שמן של שישית, האם מותר לו ולשכן להדליק עם השמן שקיבל.
4. וכן שני שכנים שקנו ביחד שמן של שביעית, והבקבוקים התערבו והתחלפו, האם מותר להם להשתמש בשמן להדלקה.
5. האם יש חילוק בין אם השמן שלו או של השכן היה גם ראוי למאכל, או שהיה רק ראוי להדלקה.

תשובה ה- הל"ח.

בר"מ הל"ח מבואר שמכרו ולקח בו שמן אחר או שהחליף שמן בשמן שניהם אסורים בהדלקה, שאין מדליקין בדמי שביעית. - ובהחליף יין בשמן האיסור מדינא דנתנים עליו חומרי שתיהם, ובהחליף שמן בשמן לדעת הר"מ שניהם נאסרו בהדלקה, ולדעת הר"ש הוא גזירה דרבנן. - וברידב"ז ביארו כמתבאר בר"ש ועוד ראשונים שם שאפילו באופן ששתיהם של שביעית אסור. אבל דעת הגר"א וכ"כ הפאה"ש כ"ד ס"א להלכה שהאיסור הוא רק שמן ביין ולהיפך, שבזה נתנים חומרי שתיהם ולא בהחליף שמן בשמן.

1. הסובל מסדקים בעור.

1. האם מותר לו לסוך ידיו בשמן של שביעית.
2. האם יש חילוק בין אם יש לו כבר סדקים או שרק מורה למניעה.
3. והאם יש חילוק בין אם מורח על סדקי העור עצמם, או מניח בסמוך להם ונוזל משם על מקום הסדק.
4. והאם מותר לו לערב בשמן של שביעית מעט חומרי ריח, או יין חומץ וכדו'. - והאם מותר לייצר סבון נוזלי או שמפו וכדו', או סבון מוצק משמן של שביעית [מצוי בשמן כותנה].
5. ואם עירב בשמן מעט יין או חומץ - וכן מוצר קוסמטי הנמכר בשוק ומיוצר גם מתערובת של שמן ויין או חומץ, האם מותר להשתמש בהם.
6. וכן מוצרי רחצה וקוסמטיקה הנמכרים בשוק, וחושש שמוצרים משמן של שביעית, (1) האם מותר להשתמש בהם. - (2) האם חייבים לנהוג בהם קדו"ש. - (3) האם יתחייבו בביעור. - (4) האם מותר להשתמש בהם בחדר אמבטיה. - (5) האם יש חילוק אם עכשיו כבר לא ראויים כלל למאכל, או עדיין ראויים. - (6) והאם יש חילוק בין להניח את הסבון ישר על גופו, או לשפשף אותו על ספוג וממנו על גופו.
7. והאם מותר לטפסף מעט שמן של שביעית לתוך האוזן. - או להטביל בו צמר גפן ולהניחו באוזן. - וכן האם מותר להניח שמן של שביעית על צמר גפן או תחבושת ולהניחו ע"ג פדה.

8. והאם מותר לגרגר שמן שביעית, כשכולע אותו לבסוף, או פולט.

9. והאם מותר להבריק נעלים בשמן של שביעית.

תשובה ו. – ה"א, ה"ו, – גדרי סיכה ומלוגמא בשמן.

בר"מ ה"א והל"ו מבואר ששביעית ניתן לסיכה בדבר שדרכו לסוך והוא שמן, ואפילו בעודו ראוי למאכל. ואפילו שכל מאכל אדם אסור לעשות ממנו מלוגמא, בסיכה מבואר בתוספתא שגם לרפואה מותר. ובפאה"ש פ"ה סקל"ט כתב שכל שאינו הולך לאיבוד אלא נבלע בגופו מותר. – ובחזו"א סימן י"ד סק"י ביאר שלא בעינין לתענוג, אלא התנאי הוא שימוש כדרכו. – ובמהר"י קורקוס הל"ו כתב שאסור לערב כי מפסידו, ויל"ע כאשר כבר קיים מוצר כזה המעורב וכבר נחשב שנפסד, האם מותר בשימוש. – ובתוספתא פ"ו הל"ג ובלבד שלא יתן על המוך, והביאו הפאה"ש פ"ה ס"ט, ובחזו"ן יחזקאל ביאר שסיבת האיסור מפני שמעט ממנו הולך לאיבוד. [וכעין המבואר בר"מ פ"א מתרומות הל"ו ובכ"מ שם] ולכאורה צ"ל שאין זה עיקר דרכו, דאל"כ הרי"ז ככל בישול שמתמעט, אלא הרי"ז כבישול יין שאסור מפני שממעטו. – וכשמפטם את השמן מבואר בר"מ שאסור, ובר"מ בהלכות תרומות כתב מפני שעושהו שמן משחה. – וכן כשמניחו ע"ג המוך למרות שגם שימוש של רפואה כל שהפעולה מוגדרת כסיכה מותרת, כאשר מוציאו מכלל מאכל ועושהו רק לסיכה אסור, כי שינה את מהותו, [ואפשר שלחלק מהמפרשים הרי הוא גם בכלל סחורה כי נהפך משימוש לדבר העומד וקיים] וממילא ככה"ג אפילו אם עשה ממנו בעצמו ללא תערובת אסור. – ואפשר עוד שטעם האיסור הוא גם מצד שמפקיע שמו ממנו, כלומר ששמן המיועד לכל הדברים שם מאכל עליו, וכאשר משנהו לשם של סבון וכדו', הרי"ז דומה לדין של נותן תבן לתוך הכר שמבואר בר"מ הלכ"ג שאין נותנים, ואם נתן הרי הוא כמבוער, וכפי שביארו החזו"א סימן י"ג סק"ח. – ומ"מ אם עשה כן מותר להשתמש דר"א סקל"ז אלא. – ולהניחו ע"ג ספוג וממנה על גופו אסור גם מדין המבואר בר"מ הלכות תרומות פ"א הל"ו שאין סכין את הטבלה כדי להתעדן בה. – והנפק"מ בין הטעמים האם עדיין נשאר עליו דיני שביעית או שפקעה ממנו, וכן האם יהיה מותר להשתמש בו באמבטיה. – אמנם עצם זה שכבר אינו ראוי למאכל מבואר בחזו"א דמאי סימן ט"ז סק"א ד"ה מיהו, שמאחר והיה ראוי לאכילה ועומד לסיכה וראוי לכך, אפילו שכבר אינו ראוי למאכל כלב נשאר בקדושתו. [וע"ע משנ"י פ"ח עמוד קי"ח והחילוק היוצא ממנו] – ויש לדון האם בזמנינו שאין סכין כלל נחשב שנשתנה צורת האכילה, או מאחר וזה לא צורה מסויימת שונה של אכילה או שימוש וכדו', אלא הוא מהות ושם של סיכה, וסיכה הרי מותרת, א"א לומר שנשתנה, עיין בזה במחנ"א פ"ה ממאכ"ס ובאמרי בינה תרומ"מ דין י"א. ועיין חו"ש פ"ה הל"ו, שמאחר ולזה הוא עומד לא נחשב שינוי בצורתו, ודלא כמש"כ בצ"ח סק"ע. – אמנם עדיין יש לדון שגם אם נימא שעכשיו סיכה בסתם שמן עצמו נחשב שלא כדרך, אם כבר עירבו אותו בשמפו וכדו' שהוא כן דרך סיכה יהיה מותר בשימוש. – ר"מ הלכות תרומות פ"א ה"א שהשותה שמן חייב רק קרן, ירושלמי פ"ח הל"ב פאה"ש פ"ה י"ח, שאין לגמוע אפילו לרפואה. – ובהל"ז שאין סכין מנעל.

2. רוצה ללוש בצק מקמה של שביעית.

1. האם ראוי ללוש פחות משיעור חיוב הפרשת חלה.

2. והאם מותר לקנות קמה מדמי שביעית.

3. והאם מותר ללוש בצק לעוגה בתערובת של יין, או שמן, או שאר דברים, של שביעית.

4. והאם מותר יום לפני פסח להכין מאכלי חמץ שמעורבים בהם גם ירקות או פירות וכדו' של שביעית.

5. וכן האם להכין בפסח מאכלי שרויה, או קטניות בתערובת של ירקות או פירות של שביעית.

6. האם מותר לעשות הבדלה על יין של שביעית.

7. והאם מותר להכין מירקות של שביעית מאכלים חריפים מאוד או מתובלים מאוד, בכמות גדולה או קטנה.

8. והאם מותר להכין מאכל חלבי מעורב עם ירקות של שביעית.

9. וכן כאשר מניחים בפח שמיטה שיירי ירקות וכדו' שנשארו ממאכל חלבי, האם מותר לערבם ביחד עם מאכלים שנשארו ממאכל בשרי.

10. וכן כשאוספים את השאריות שנשארו מהצלחות של הסועדים, האם מותר לערבם ביחד באותו כלי.

תשובה ז- הל"ד - למעט מאכליו, או מזמן אכילתו.

בהל"ד כתב הר"מ שאין מבשלין שמן שביעית בשל תרומה, ובכס"מ מבואר שהר"מ פסק לענין שביעית שאסור להביאו למצב שיכול לבוא לידי פסול, ובדר"א סקכ"ב הוכיח שלהחמיץ נחשב כמאליה ואין איסור. – וכאשר זהו דרך שימוש עיין תוס' זבחים ע"ה ע"ב ד"ה שביעית. – ומ"מ כתב בדר"א פ"ו מביכורים הל"ד צה"ל סק"נ שאפשר שאין ליקח מדמי שביעית. – ועיין משפטי ארץ שביעית פכ"א הערה 21, – אמנם בשיעור מועט מבואר בר"מ שמוותר. – כל זה לענין החשש של להביאו לידי פסול, ולענין למעט באוכליו, כתב במשנה ראשונה פ"ח מ"ז שאלולא הראשונים שביארו את המשנה באופן אחר, נראה לבאר שאסור. – ובר"מ הל"ב-ג כתב שהכלל הוא כמו בתרומה, ושם בפ"א הל"ד כתב הר"מ שאין מבשלים יין של תרומה מפני שממעטו, וחלק מהראשונים ביארו עיין מהר"י קורקוס שם [ובעוד ראשונים שהובאו בדר"א שם סקמ"ז] שמחמת חזקו מתמעטים שותיו, וא"כ יל"ע דה"ה הכא יאסר לעשות מאכל חריף מאוד וכדו', או לאוכלי קטניות, או למי שאכל בשרי, אלא שבאלו שאני שגם להם ניתן לאכול לאחר זמן, אלא שעדיין יש לדון באופן שהוא מאכל שעד אחרי פסח יתקלקל. – ויל"ע שיאסר לברך על אתרוג של שביעית שממעט מאוכליו כי הוקצה למצוותו. – ועוד יל"ע האם בדבר שהוא רק בעקיפין כגון הבדלה שנסים לא ישתו אח"כ. – אמנם בר"מ כאן הל"ד מבואר שאפילו בדבר שיכול להביאו לידי פסול שיעור מועט מותר. – וכן כשמערב שיירי מאכלים חלבי ובשרי ממעטו, ואפילו סתם עירוב מאכלים לפחות מי שידע מהעירוב והוא איסטניס לא יאכל.

ח. רוצה לעשות לט"ו בשבט כמין עץ מחתיכות פרי.

1. האם מותר לו לעשות כך מפירות שביעית כשלא יפגעו ויתקלקלו מכך.
2. והאם מותר לתלות בסוכה פירות של שביעית לגוי, כשלא יתקלקלו.
3. והאם מותר להניח עלי תה וכדו' של שביעית בארון שיש בו עש שמחמת זה הם בורחים.
4. והאם מותר לשבת על פרי שביעית גדול שלא מתקלקל מכך.
5. וכן אם חושש להניח דברים על הרצפה עצמה, האם יכול להניחם ע"ג שק תפוא של שביעית.
6. והאם מותר להריח פרי שביעית שאינו מיועד להריח.
7. והאם מותר להצהיב אתרוג בתפוח של שביעית.
8. והאם מותר להניח בצל חתוך עם דבש בחדר שינה כדי למנוע שיעול, – וכן להניח במקרה חצי תפוח שיספוג את ריחות הלוואי.

תשובה ח- הל"ב-ג. – שימוש שלא כדרך שאינו פוגמו.

בהל"א מבואר שרק שימושים אלו הותרו, שהנאתו וביעורו שוה. אלא שזה ההגדרה לאלו שחל עליהם קדוש"ש, אבל אחרי שחל, למרות שמבואר בהל"ב-ג שיש איסור לשנות בצורת אכילתו ושימוש, יש לדון האם הוא היתר שימוש רק בהנאתו וביעורו ולא שימוש אחר, או אפשר שכל שימוש שאינו סותר ואינו מקלקל לא נאסר. ועיין בקה"י שביעית סימן י"ט שמצדד שהדבר תלוי במחלוקת הר"ש והגר"א, ולהצהיב אפשר שלמרות ירקיב קצת יותר מהר, וכן בצל בדבש שמהותו הוא מלוגמא אבל למרות שהרבה לא יאכלו אותו, אבל הוא כן יאכלנו אח"כ, אבל להמבואר בר"מ בהל"ד שאין חסרון כשהוא מועט אפשר אם חושב מיד אח"כ לאכול מותר.

ט. מאכל של שביעית שאינו חביב עליו.

1. האם עדיף שיאכלנו או שישאירו להרקב.
2. וכן פרי או ירק שקצת רקוב, האם עדיף לאכול או להשאירו להתקלקל.
3. ואם יש לו תועלת ממנו או שחשוב לו לאכול האם מותר לו.
4. האם תלוי כמה מפריע לו והאכילה דחוייה עליו.
5. וכן מרק ירקות וכדו' שעבר לילה ממתי שהתבשל – האם מותר להאכילו לבע"ח. – והאם מותר לאדם עצמו לאכול.

6. וכן כשיש כמות גדולה של עודפי פירות האם מותר לעשות מהם מיץ או משקאות שכרגיל אין זה דרכו, או לעשות מהם תרופות, או להאכילם לבע"ח.
7. וכן מי שמאוד קשה לו אכילת חריין חי האם מותר לו לאכול בליל הסדר.
8. וכן לפני צום וכדו' שהוא שבע וכבר אין לו כל ענין והנאה מהאכילה, אבל אוכל רק כדי שלא יפריע לו הצום, האם מותר לאכול פירות שביעית. - והאם שונה כאשר כבר שבע מאוד.
9. וכן מי שאוכל רק דרך זונדה האם מותר לתת לו מיץ של פירות שביעית.

תשובה ט. -הל"ג, והל"ה - גדרי עומד לאדם, או לבהמה, ודינו.

מבואר בר"מ הל"ג שמאכל שנפסל כבר מאכילה אסור לאדם לאכול. ומאכל אדם אסור להאכילו לבהמה כמבואר בהל"ה. וגם באופן שאין בנ"א שיאכלו אסור לתת לבהמה, ואפילו אם ירקבו כמתבאר בר"מ הלכות תרומות פ"א הי"א ביאור הגר"א יור"ד סימן של"א סקמ"ח. וביותר אם גדר הלאכלה הוא רשות אכילה. - ולכאורה אם הטעם של שינוי מצורת אכילתו מגדירתו כהפסד, יאסר ויפסד שלא יחשב כמפסידו בידים. - ואם כבר עבר לילה מבואר בר"ש פ"ח מ"ב שנחשב כבר לעיבור צורה, ולפי"ז כתב בפה"א פ"ה הל"ג שהרי"ז כבר בכלל מש"כ הר"מ שאין מחייבין אותו לאכול, וממילא מותר לתתו לבע"ח. - ואם התחיל כבר להרקב מבואר בחזו"א י"ד סק"י ד"ה ונראה שאסור לאכול כי מפסיד מאכל בהמה בידים. - אמנם אם רק אינו ראוי כ"כ לאכילה ואינו דרך מבואר בחזו"א י"ט סקכ"ז שעדיף לאכול מאשר שילך לאיבוד, וממילא כ"ש כשרק עבר לילה. - אבל עצם זה שלא הנהג ממנו אין חיסרון כי הנאתו וביעורו שוה הוא רק הגדרה ולא תנאי. - משא"כ כאשר עצם האכילה שונה וכ"ש אכילה גסה שאין עליה שם אכילה. כ"כ בתורת הארץ פ"ח כ"ו, ובדר"א פ"ה הל"ב.

י. בישלו ירקות של שביעית.

1. לאחר מכן תוך מעל"ע בישלו בקדרה זו מרק, או חיממו בה מים האם יש להם קדוש"ש.
2. וכן מים שבישלו בהם תפוא"א של שביעית, האם צריך לשומרם בקדוש"ש.
3. וכן מים שהשרו בהם ירקות של שביעית מעל"ע, האם צריך לשומרם בקדוש"ש.
4. והאם צריך לשמור את העצמות שהתבשלו ביחד עם ירקות של שביעית.
5. והאם מותר לכתחילה אחרי מעל"ע לבשל בקדרה מאכל שלא רוצה לשמרו בקדוש"ש.
6. ואם בישלו מאכלים חריפים או תבלינים חריפים שנתיים אחרי השביעית בקדרה שבישלו בה בשנת השביעית ירקות או פירות של שביעית, האם צריך לשמור את החריפים בקדוש"ש.

תשובה י. הל"ג, - בליעות של שביעית שבמאכל, בעצמות, ובכלים.

בהל"ג מבואר בר"מ שאין מחייבין אותו לאכול פת שעופשה וכו' כלומר שתלוי בדרך אכילתו, וכאשר כבר אין עליו דרך אכילה אין עליו דיני קדושה, אא"כ ראוי או עומד לבהמה, וממילא אפילו מים שהתבשלו עם ירקות וכדו', למרות שמבואר בר"מ בפט"ז הל"ח ממאכ"א ששביעית אוסרת במשהו, וכאן טעם השביעית בלוע ומעורב ממש עם המים, מ"מ אם זה רק מי בישול כאלו שאין דרך להשתמש בהם, הרי"ז בכלל אין מחייבין אותו, - אלא שלענין קדושה תלוי אם נימא שעצם מה שהוא ראוי לבהמה מחייבו בקדושה, ובחזו"א י"ד סק"י ד"ה נראה דן בזה האם בזמנינו במקומות שאינו עומד לבהמה יש קדושה, ונוטה שאין חיוב. - וגם אי נימא שיש קדושה, עדיין יש לחלק שכאשר הטעם בלוע בכלי וירתיח בו מים יתן בו טעם פגום ביחס למה שרוצה להשתמש בו ולכן לא יאסור, משא"כ בעצמות אפשר שמאחר והוא מיועד לבהמה גרע. - ואולי יש לחלק בין רכין שגם דרך בנ"א למוצץ שחמיר טפי. - אמנם עיין מה שהביא בדר"א צ"ח סקכ"ט שטעמו ולא ממשו אין בשביעית. - ומ"מ אפילו שבכל כלי שיש בו בליעות של איסור אסור מדרבנן לכתחילה לבשל בו, זה רק במקום שיש גזירה של תוך מעל"ע אבל בשביעית לכל היותר יצטרך לנהוג בו בקדוש"ש וממילא לא שייכא הגזירה. ועיין שבה"ל ח"ז ק"פ ב'.

יא. קליפות של תפוזים.

1. האם מותר לעשות מהם סוכריות.
2. האם יש חילוק אם נשאר מעט מהתפוז עצמו או מקליפתו הלבנה.
3. קליפת מילון או אבטיח, האם מותר לעשות מהם צלחת להנחת פירות וכדו'.
4. האם מותר לעשות מיץ מקליפות רימונים, המועיל לצרכי רפואה.
5. והאם מותר לאכול את קליפתו הלבנה של התפוז.
6. והאם מותר לקחת ירקות או פירות שקצת הרקיבו ולעשות מהם תרופות טבעיות, ויטמינים, משחות, וכדו'.
7. וכן תפרא של שביעית שקצת הרקיבו האם מותר להניחם על המצח כדי להוריד חום.
8. והאם מותר לייצר מוצרי הומפטיה מעשבים ועלים שהבהמות אוכלים אותם.
9. וכן עלים, עשבים, תבואה וכדו' שמאכל בהמות, האם מותר לעשות מהם חומרי ניקוי וכביסה.
10. וכן תאנים שהתקלקלו והרקיבו מעט, האם מותר לעשות מהם ספירט.

תשובה יא. – הל"ג, הלי"א, – מאכל בהמה, מלוגמא, ומ"כ לאדם.

בהל"ג מבואר שאסור לאכול מאכל בהמה, אבל להפוך מאכל בהמה לאדם מותר, ואפילו לעשות ממנו מלוגמא לאדם מותר, כמבואר בהל"א, כי מעלהו אפילו שבעצם משנהו מדרכו, ולכן קליפות תפוזים מותר לעשות סוכריות, אבל לאכלו כך הוא חיסרון של דרך אכילה שהוא עוד איסור, וה"ה שלעשות ממנו מיץ לרפואה מותר, ולהשתמש בה כצלחת להנחת פירות כבשמחות וכדו' יש לעיין שמקלקלו ממאכל בהמה, ולמרות שמותר ממאכל בהמה מלוגמא לאדם זהו כי מלוגמא בעצם מהותו הוא ראוי אלא אינו שווה לכל אדם, וממילא לשנותו ממאכל בהמה לאדם שאינו שווה בכל הרי"ז עליה בדרגתו, אבל שימוש אחר אסור, והרי"ז כהירושלמי בפ"ב הל"ז שאסור לגמוע מים בעלים שצבאים אוכלים אותם. וממילא יש לדון שכאשר עושה ממנו כדורים יהיה חמור טפי מטיפות או משחה כי בכדורים מלבד המלוגמא גם מפקיעו מדרך אכילה, כלומר שאין את החיסרון של אינו שווה בכל של מלוגמא אבל יש את החיסרון של שימוש שלא כדרך. אבל אם היה בתחילה מאכל אדם ונתקלקל ונהיה מאכל בהמה נחלקו הר"ש, הגר"א, האם מותר לעשות ממנו מלוגמא ותלוי בגירסאות בירושלמי, עיין ר"ש פ"ז מ"ב בבבאור הירושלמי, גירסת הגר"א שם, וכפי שביארם החזו"א סימן י"ג סק"ד עיין היטב בדבריו סוף ד"ה פ"ז ובד"ה ולפר"ש. – וכן למרות שמבואר בהל"ז שאין עושים מפירות שביעית משרה וכבוסה, מ"מ מבואר בחזו"א סימן י"ג סק"ז-ז שמאכל בהמה מותר לעשות ממנו מ"כ, ומ"מ אם אין דרכו בכך אפשר שאסור, שו"ר שהדברים מבוארים בחזו"א י"ג סק"ה אמנם עדיין יש לעיין אם כונתו רק שלא כדרך להשתמש בו לכך, או גם כשהדרך להשתמש בכך אבל אין זה צורת שימוש, והנפק'מ לבליעת תרופות. – ומ"מ כתב בחזו"א סימן כ"ז סק"ג שגם לדעת הר"ש מאכל אדם שנהפך למאכל בהמה אסור לעשותו מלוגמא, לעשותו משקה לאדם כגון ספירט מותר.

יב. יין המעורב בשמרים בצורה שדרך האדם לשתות אותם.

1. האם מותר לסננם לגמרי.
2. וכשמקלף פרי או ירק האם צריך להקפיד לקלף דק ממש שלא ישאר אפילו מעט פרי.
3. מי שמקפיד בפסח לקלף כל ירק ופרי האם יש לו עצה כיצד לעשות כך גם בשביעית.
4. והאם ישנם ירקות או פירות שיש עדיפות לקלף שכבה עבה יותר עם מעט מהירק.
5. וכן כשרוצה להפריד עלי חסה שמעופשים קצת האם צריך לדייק שיוסרו רק המעופשים עצמם.
6. והאם מותר לשטוף צלחות שנשארו בהם מעט לכלוכים או פירוורי פירות וירקות, והאם יש לטרוח להוציא מבין הנקבים שבמגדלת את כל שיירי הירקות, – וכן להוציא מההכיוור שיירי המאכלים שהצטברו שם מהדחת הכלים.
7. והאם צריך לאסוף את הטיפות שנשארו בבקבוק או בכוס מהשתיה של שביעית.
8. וכן שמן של שביעית שנשאר דבוק מעט במחבת האם צריך לגררו כדי לשומרו להדלקה.

תשובה י"ב.

בקניבת ירק מבואר שלא צריך לדייק, ומזה כתב החזו"א סימן י"ד סק"י שיכול להתוך בכל צורה שרוצה ולמרות שעי"ז ירוז קילקולו. - וממילא שמרים אפילו שאחרי שיפריד לא יהיה בהם שימוש, וביותר שישאר בהם מעט יין לאיבוד, ועכשיו הוא מעורב ויכול לשתות מ"מ רשאי להפרידם. - ובצה"ל סקכ"ה הביא שמינים כאלו שדרכם לאכול תמיד עם הקליפות אסור לקלפן, כלומר שהרי"ז מקלקל בידים. - ויש לדון א"כ בפסח האם זה עצמו נחשב צורך וצורת אכילה. - אבל כתב שם שיכול לקלף עם מעט פרי, והרי"ז כחותך לשתים שלכל היותר הוא ממהר להתקלקל אבל אינו נחשב לגרם הפסד ומותר. - ומ"מ אפילו שאסור לאבד הרי"ז כתרומה שמבואר בר"מ פ"א הלי"ד - ט"ז שכשנשאר מעט אינו צריך ללקטו ע"ש השיעור, ועיין צה"ל סקכ"ד.

יג. רוצה לעשות תרכיז פטל מפירות של שביעית.

1. האם מותר כאשר אח"כ רוב המשקה יהיה מים.
2. וכן האם מותר לשתות מים עם קצת יין של שביעית לנתינת טעם.
3. והאם מותר לערב יין בעוגה באופן שאמנם ישפיע על טעם העוגה, אבל טעם היין עצמו לא יהיה ניכר.
4. וכאשר יש לו כמות פירות מחו"ל וקצת מאר"י האם צריך להקפיד שלא יתערבבו.
5. והאם מותר לערב אפרסקים, תפוחים, בננה, בלבן או גבינה. - או למרוח ריבת תותים על הלחם.

תשובה יג. -הלכ"ג. - ביטול שביעית.

בהלכ"ג מבואר שאין נותנין תבן לתוך הכר ואם נתן הרי"ז כמבוער. - ובחזו"א י"ג סק"ח ביאר שאפילו שהנאתו וביעורו שוה, מ"מ כשנעשה כלי פרח שמו ממנו, ומ"מ לעשות מלולב מטאטא מאחר והוא עומד לכך אינו נחשב שינוי מהותו. - ויש לדון האם בכלל זה גם איסור כללי להפקיע קדוש"ש ע"י ביטול, וככל אין מבטלין איסור, או רק כשמשנהו. - וגם אם אסור עדיין יש לדון האם גם כשהדבר נעשה בצורת אכילה יאסר, וממילא כל עירוב במאכל בדרגה שכבר לא ניכר טעמו, תלוי בזה. - אמנם בעירוב יין במים ברמה של שיעור מזיגה חמיר שאינו ביטול אלא הפקעת שם יין ממנו. - ובבית הרידב"ז פ"ז סוסק"א כתב שאין נותנים מים ומלח הקדושים בקדוש"ש לתוך מאכל, ונלמד מההלכה שאין נותנים לתוך הכר שאסור ליתנו לתוך מצב שיתבטל. - ובכלל זה יש לדון גם באופן שהביטול שלו הוא מחמת גדרי עיקר וטפל, כגון מיעוט מהמאכל הקדוש בקדוש"ש לתוך מאכל מרובה, ובחור"ש כתב שאפילו אי נימא שאסור למזוג כי מאבד שמו ממנו, וכן אסור לבטלו, אבל כאשר מערב יין במאכל, למרות שאין טעם היין עצמו ניכר, אבל עושה פעולתו ע"י נתינת טעם כללי במאכל, ונחשב שלא נאבד ממנו יעודו ותפקידו, משא"כ במזיגה שנאבד ממנו מהותו. [ועיין מש"כ במשנה ראשונה ריש פ"א מתרומות] - ועיין מנח"ש סימן מ"ו שמוכיח שאין איסור לבטל קדוש"ש ועיין מה שדן בדבריו במשפטי ארץ פכ"ב הערה 17.

יד. עובד זר, או חילוני, נמצאים אצלו בבית.

1. האם מותר לתת לו לאכול ירקות או פירות של שביעית.
2. האם יש חילוק בין אם העובד מבקש או לא מבקש, וכן האם יש חילוק בין אם הוא סיכם עמו שיתן לו אוכל, או שלא סיכם עמו, וכן אם יראה מוזר שלא נותן לו אוכל, או שלא יראה מוזר.
3. אם אחרי שכבר נתן בהיתר לוקח את השאריות או את כל מה שנתן לו הביתה האם צריך לעכב בידו.
4. אם יש לו בשכונתו בע"ח השייכים לגוי או חילוני, האם מותר לתת להם מאכל בהמה הקדושים בקדוש"ש.
5. וכן חנות המוכרת פירות שביעית בדרכים המותרות, כשנכנס גוי או חילוני לקנות, האם מותר למכור לו.
6. והאם מותר למכור לגוי חמץ בער"פ כאשר ישנם מאכלים שעשויים גם מתערובת של פירות שביעית, או שעדיף לשורפו.
7. וכן למכור לגוי לפני פסח את התבואה שבשדות שכבר נגמר גידולן, מחשש שירד עליהם גשם ויחמיצו.

8. ואם חושב לשרוף את החמץ שמעורב בו גם שביעית, או עשוי מקמח של שביעית, האם עליו להמתין עד סמוך ממש לזמן איסורו, או שיכול לשרוף כבר בתחלת הבוקר.

תשובה יד - הלי"ג - להאכיל לגוי.

הלי"ג שאין מאכילין, אבל שכירו או מתארח מותר, וזה הוא דינו של אכסנאי, חזו"א י"ג כ"ו. - כי בכה"ג זה חלק מהשימושים של הישראל עצמו, - אמנם כאשר סיכם מראש והרי"ז כחלק משכרו, הרי"ז כפורע חובו שגם לישראל אסור, אבל אם לא פסק הרי"ז כאנשי ביתו. - ויש לדון בזה במומר. - ומאחר וכל יסוד האיסור הוא שנתנה לגוי הרי"ז בכלל להפסד, בחמץ שהאפשרות השניה היא לשורפו לכאורה אין חילוק, ועוד שכאשר ברור לנו שהגוי לא יאכלנו אפשר שלא שייך בו דין הפסד, וממילא אולי אפילו עדיף למכור מאשר לשרוף בפרט להמבואר בחזו"א הנ"ל שהאיסור מכירה הוא רק מדרבנן, אלא שמ"מ מאחר ועיקר מצוותו הוא שריפה אולי א"א לומר שעדיף מכירה. ועיין משנ"י ח"א ט"ו. - ועדיין יש לדון האם צריך להמתין עם שריפתו כמו שמצינו עלנין חמץ של תרומה בר"מ פ"א מהלכות חו"מ הל"ט.

טו. נוסע לסוכות לחו"ל.

1. האם מותר לו לקחת אתו אתרוג של שביעית ולהחזירו אחרי סוכות.
2. והאם מותר לו לקחת עמו מספר אתרוגים מועט למכור או לתת מתנה לכמה מכרים וקרובים.
3. וכן האם מותר לשלוח לחברו לחו"ל אתרוג על תנאי שיחזירו אחרי החג. - ואם שלח בלי תנאי האם יועיל שיחזיר.
4. הגיעו אתרוגים של שביעית לחו"ל האם אפשר לצאת בהם או שזה מצוה הבאה בעבירה.
5. והאם מותר להוציא פירות של שביעית לגולן.
6. אם יש כמות גדולה של פירות וירקות באר"י, האם עדיף לשלחם לחו"ל מאשר ירקיבו בארץ.
7. נוסע לחו"ל לכמה ימים האם מותר לו לקחת קצת פירות וירקות כשיעור הנצרך לו, וכן אם נוסע ליום אחד, האם מותר לו לקחת עמו לחם וכדו' שבתוכו עגבניה של שביעית.
8. אם כבר קיימו בפירות מצוות ביעור האם מותר להוציאם.
9. אם הביא עמו מבלי ידיעה פירות לחו"ל, האם צריך להחזירם, - והאם מותר לו להעביר את זה בחו"ל למקום אחר או חייב להשאירם במקומם.

תשובה ט. - הלי"ג - להוציא לחו"ל.

בהלי"ג מבואר שאין מוציאין לחו"ל. - ובטעם האיסור נחלקו אם ילפינן מדרשא שצריך להאכל באר"י. - או שהטעם הוא מפני שצריכים להתבער במקומם. - או שהוא חשש שמא יתחלפו בפירות חו"ל ולא ינהגו בו קדושה. - והנפק"מ יוצאים מזה לשאלות שהוזכרו. - ולהוציא מעט, בחזו"א שם אסר, וביאר דברי התוס' באופן אחר וכ"כ בפאה"ש פ"ה סק"ו ודלא כהשערי צדק שבכל צורה שאין בה משום איסור סחורה כגון מעט מתיר, וכן האריך בבית ברידב"ז שם סק"ח להיתר. - ומ"מ כתב בחזו"א י"ג סק"ג, שגם אם אוכלן לפני הביעור אסור. - ואם כבר קיים את הביעור כתב ברידב"ז על הפאה"ש פ"ה י"ח שמותר להוציא, אבל לטעמים האחרים לא מהני, ועיין מש"כ בזה במשמרת להבית עמוד כ"א - כ"ב. - ומ"מ גם כשהוציאו שלא כדין כתב בחזו"א סימן י' סק"ז ד"ה ואתרוגין שלא נאסר, ודלא כדעת הראב"ד על התו"כ פרשת בהר שנאסר באכילה, וכן נראה דעת הגר"א שם. - ובפשטות לדעת החזו"א שם סוף ד"ה פסחים אפילו מעט ממש לצורך אכילתו אסור, אמנם עיין בדרא"א סקצ"ה מש"כ לענין צידה לדרך, ומש"כ בסקצ"ו לענין שעת הדחק. - ובר"מ מבואר שגם לסוריא אין מוציאין ובתורת הארץ פ"ח ס"א דן שלדברי הגר"א ועוד שה"ה מקום שכבשו רק עולי בבל אין מוציאין, ובחזו"א סימן ד' סק"ד ד"ה שם אמר כתב שאפשר שלעולי בבל מותר. - ולהעבירם ממקום למקום בחו"ל מבואר בר"מ לקמן פ"ז הי"ב שאסור כי נחשב כהוצאה חדשה.

טז. גרעיני אבטיח ומלון.

1. האם מותר לאכול חיים, וקלויין.
2. גרעינים שיש עליהם מעט מבשר הפרי האם צריך לשומרם בקדוש"ש.
3. אם אפשר לפצחן ולאכול את תוכנם.
4. ואם לא נשאר אבל יש הנאה במציצתם האם צריך לשומרם.
5. ואם הגרעינים יהיו ראויין לאכילה ע"י בישול או קליה.
6. בכל הנ"ל, האם קדושים רק כאשר בפועל שומרים אותם לשימושים אלו, או שאפילו אם הדרך להשליכם.
7. אילו גרעינים חייבים לשמור בקדוש"ש ואילו לא.

תשובה טז - הלכ"א.

בהלכ"א מבואר שלענין קדוש"ש תלוי באלו שיש להם קדושה בתרומה, ובתרומות פ"א הלי"א כתב הר"מ שגרעיני אתרוג מותרים, אבל זיתים תמרים וחרובין אסורים לזרים, אמנם ראה במה שהביא בד"ר"א שם סק"ז מהרי"ד ב"המהר"י קורקוס לדון האם הוא ט"ס ולהיפך שהם מותרים. - ובפירוש המשנה פ"א משנה ה' כתב הר"מ שאם ראויין לאכילה או מציצה, וכן פירש במהר"י קורקוס לבאר דינו של הר"מ דמירי שראויין עדיין למציצה, אמנם גם בזה מאחר והוא מועט יש תנאי שרק אם כינסן לשם כך. - ובחזו"א י"ג סק"א כתב שהראויין למוץ או למאכל אדם או בהמה יש להם קדוש"ש, אבל אלו שלענין תרומה צריך כינוס כדי שישאר עליהם דין תרומה, צ"ע לענין שביעית. - וההיתר באתרוג ברי"ב"ז כי הוא מר, ובחזו"א מעשרות פ"א סק"א כתב שה"ה של תפוחים. - ולענין גרעיני אגוזים לקמן בר"מ פ"ז הלי"ד כתב שיש להם שביעית. - וגדר דינם כעיצים חזו"א י"ג י"א, - ואם התוך שלו ראוי לאכילה כגון שקד, ועומד לכך או לא עומד, מ"ב ר"ב בה"ל ד"ה גרעיני שאם הדרך חייבין בתרומה. - ואם ראוי לאכילה רק ע"י בישול עיי"ש ר"ב ס"ג. - אמנם להיפך אם הוא במצב שמוגדר עומד רק למאכל בהמה, אסור לאדם לאכול, מלבד אם מחובר אליו קצת מבשר הפרי, וממילא בכל הגרעינים צריך לבדוק גם אם הוא ראוי לאדם וגם אם לבהמה, - וכאשר לא נשאר ממנו בפועל מבשר הפרי, אלא רק ראוי למציצה, תלוי גם בנידון האם תלוי במציאות אם הוא ראוי למאכל, או שתלוי אם בפועל כיום אוכלים אותו המבואר בחזו"א י"ד סק"י ד"ה וכל זה, ובחזו"א מעשרות סימן ל' סק"א לענין עיקר יעודו. - מלבד זה יש לדון גם מצד הדין שבהל"ג של דרך אכילתו מבושל ולא חי.

יז. שאריות של מאכלי שביעית.

1. האם מותר להניחם בחלון שהשמש כרגע מגיעה אליו, או שרק עתידה לבוא - או להניחה על השיש קרוב לגז דולק, - והאם שונה כאשר עדיין לא הדליק את הגז ועתיד להדליקו.
2. רואה פירות ירקות במקום שידרכו עליהם האם יש עליו חיוב להרימם.
3. נמצא בשמחה ויש פירות נכרי, בעה"ב לא מקפיד על קדוש"ש בנכרי, האם מותר לו להשאיר את השאריות על השולחן.
4. והאם מחובתו של כל בעל שמחה לדאוג שהמלצרים לא יזרקו את השאריות.
5. והאם מותר להכניס את השאריות בתוך ניילון ולקושרו היטב.
6. נשארו לו שיירי מאכלים בפיו האם מותר לו לשטוף את פיו, ואו לפלוט אותם, או שמחובתו לבלועם.
7. האם חובה לדאוג בהבדלה, חופה וכדו' שמתחת לגביע יהיה צלחת.
8. מאכלי שביעית שעלולים להקלקל מחוץ למקרר, האם חייב להכניס למקרר, או שאפילו מותר להוציאם, כאשר הסיבה כי זקוק למקום, או שחפץ שימהרו להתקל.
9. והאם חייבים לחתוך פירות רק מע"ג צלחת שהמיץ לא ילך לאיבוד.

תשובה יז - הל"ג והל"ה - גרם הפסד.

בהל"ה כתב הר"מ שאם הלכה הבהמה מאליה אין מחייבין אותו, משמע שלגרום הפסד בידים אסור ולדאוג שלא יופסד אין חיוב, אמנם בחזו"א י"ד סק"ד ד"ה ונראה כתב שאם זה תלוש וכבר זכה בה מחייבין אותו להחזירה וא"כ מוכח שיש חובה. ועיין מש"כ בזה בד"ר"א ביה"ל ד"ה אין מחייבין. - ובהל"ג שאין מחייבין לאכול תבשיל שנפסד וזה בדרגה שעדיין ראוי. - ובמהרי"ט ח"א פ"ג כתב שגרם הפסד מותר, ובחזו"א י"ד סק"י ד"ה ולמדנו שיש איסור הפסד אבל אין איסור אם מניחן להפסד מעצמם, כלומר שאין חיוב לדאוג שלא יפסד, ומתבאר מדבריו עוד שלהניח במקום שמש הרי זה בידים. וממילא להכניס למקרר אין חיוב, צה"ל סק"ט. - ובמקד"ד נ"ט ה' מחלק בין הפסד הרגיל למתחדש כלומר חלוק שמש מסתם להשאיר בחוץ. - וממילא יש לדון שלהוציא מהמקרר אפשר שאינו מעשה אבל כשמניח והגז דולק אולי חייב להרחיקו. - ובחור"ש פ"ה הל"ה כתב שלהניח במקום סוף חמה לא חשיב אפילו גרם אבל להניח בחמה עצמה נחשב כעושה בידים. - וכן להניח ביחד עם דברים אחרים בפח נחשב כבידים כי מזרוז בפעולה מיידית, חזו"א י"ד ד"ה נראה. - אמנם עדיין יש לדון להמבואר בר"מ שאינו מטפל לאכול, ולהמבואר בר"ש פ"ה מ"ב שכאשר עבר לילה יש לו כבר דין עיבור ובהא"ש פ"ה ס"ג כתב שהרי"ז כבר בכלל אין מטפל א"כ כל מאכל שהתבשל מאתמול אין לו כל חיוב כלל לדאוג לקיומו. - אמנם עיין בד"ר"א פ"ה הל"ה ביה"ל ד"ה אין מחייבין שכתב לחלק שהפסד כזה שנעשה ע"י מעשה אדם צריך גם לדאוג שלא יארע ולכן צריך לאסוף ממקום דריסת אדם, ולכארה כ"ש כאשר ממלא כוס ועתיד במשך ההבדלה לישפך ע"י נענוע, אבל כאשר ההפסד יעשה מאילו כגון שיתייבש בחום מותר אפילו להניחו שם כשעדיין לא הגיע חמה.

יח. רוצה להדיח פירות או ירקות.

1. האם מותר להשרותם במים מעל"ע.
2. והאם מותר לנקות עלי חסה ביין וחומץ של שביעית.
3. והאם מותר לעשות חמוצים וחרופים ע"י כבישתם בחומץ.
4. האם מותר לרסק בננה, אבוקדו, וכדו' לילדים, מבוגרים, וסתם אנשים. - והאם יש חילוק ברמת הריסוק כשניכר מהו או שלא ניכר.
1. והאם מותר לעשות ריבה ממשמש, או אתרוגים, או דברים שאין רוב העולם רגיל לעשות ממנו ריבה.
2. האם מותר לרסק שום או אגוזים לתוך מאכל שכך צורת אכילתו בתערובת ריסוק זה, כגון לעשות טחינה ע"י ריסוק השום וכדו'.
3. מאיזה פירות מותר לעשות מיץ. - והאם יש חילוק בין אם סוחט את המיץ ישירות לתוך מאכל.
4. והאם מותר לקנות בחנויות שמוכרים מיץ שזיפים, גזר, תפוזים, עגבניות, ושאר ירקות.
5. והאם מותר לעשות פופקורן מתירס, - ולעשות בפסח סוכריות משקדים מטוגנים עם סוכר.

תשובה י"ח, הל"א - ד. - אכילה כדרכו, ושינוי יעודו או מהותו.

דבר שדרכו להאכל חי אינו נאכל מבושל וכן להיפך, וממילא אם כבוש כמבושל יש לדון שיאסר להשרות מעל"ע. וכשניתן לאכילה, וכל אלו שמנה הר"מ, מ"מ גם דבר שדרכו בכך והוא גם הנאתו וביעורו שיהיה כגון להדיח בחומץ וכדו' מ"מ כל שאינו בכלל זה, מלבד מיני כבסים לדעת הר"מ בהל"י אין לו היתר, יתירא מכך גם לכבוש את הבצל בחומץ מבואר בר"מ פ"א מתרומות הל"ד שאסור מפני שמפסידו. וכ"כ בפאה"ש פ"ה ס"ז. - ובפ"א מהלכות תרומות בל"א מבואר בר"מ שמלבד זיתים וענבים אין משנים את המאכל למשקה. - והגדרת כדרך או שלא עיין במשפטי ארץ פכ"ב ג' שהוכיח מהחיי אדם שכדרך נחשב האם הדבר מקובל ונהוג אצל חלק גדול מהציבור, וממילא ישנם פירות וירקות שלמרות שנאכלים חיים אבל הרבה גם מבשלים אותו, ובסדה"ש כתב שהרגילות לבשלם. - ולענין ריסוק מבואר בחזו"א כ"ה סק"ב שהחיסרון הוא רק שמשנה מדרך אכילתו, כי העיקר ברכתו עליו כמבואר בסימן ר"ב ס"ז, וממילא לא הפקיע ממנו את מהותו. - אבל לענין סחיטה בחזו"א שם דן האם תלוי שאם עומד לכך וברכתו כמוהו נחשב שנשאר מהותו, אבל אם אינו עומד לכך ביעורו הוא בשעת הסחיטה ושימושו הוא מזיעה כבעלמא ואסור לסחטו. - או שלענין הגדרת הפרי נשאר שמו עליו. - ומ"מ אם נכנס גם מגוף הפרי לתוך המשקה כבר לא נחשב כזיעה אלא

כגוף הפרי, וממילא הנידון רק תלוי האם דרכו בכך, מצד האיסור לשנות. ובסדה"ש כתב שמותר לסחוט מיץ מפירות שהרגילות לעשות מהם מיץ, ולרסק דברים שהרגילות לרסקן, ועיין במשפטי ארץ כ"ב הערה 35 שגם דרך מתחלק בין גדולים לקטנים. – ועדיין יש לדון האם גם מתחלק לפי זמן כלומר דבר שהרגילות הוא רק בזמן מסויים – עבר וסחט מבואר בר"מ שם שמותר לשתות, וכ"כ בפאה"ש כ"ד ד' לענין שביעית, אמנם כתב שלקנות בחנות שסוחטים אפילו שיש לו סחוט הוה מסייע, – ובביה"ל ד"ה ולשתות כתב שאפילו שמשקה הבא לאוכל דינו כאוכל מ"מ יסוד האיסור לשנות הוא בגלל הפסד, וממילא לא מהני מה שמכניסו לתוך מאכל.

ט. אתרוגים קטנים שכבר ראוין לאכילה, ולא לשיעור מצוה.

1. האם מותר לקוטפן.
2. והאם מותר להוריד בננות ירוקות, או עגבניות ירוקות. – והאם שונה כאשר יכניסם לבית וימתין עד שיבשילו.
3. מצא בננות ירוקות, אבוקדו ירוקים, עגבניות ירוקות, ענבים המוצצים, תפוז מאוד חמוץ, האם מותר לו לקחתם הביתה ולאכלם. – והאם מותר לו לבשלם.
4. והאם יכול לקטוף פירות קטנים כדי לתלותם בבית לקישוט.
5. והאם מותר להוריד פירות ערלה קטנים.
6. וכן תאנים מתולעים האם מותר לקוטפם בעודם קטנים, כדי לתלות בבית לקישוט.
7. כולו תולעים וכדו' שבין כך אסור או א"א לאכלו.
8. וכן מי שיש לו עץ עם זיתים שחלק מענפיו מחשיכים את הבית, ועלים נושרים ומלכלכים, מאיזה שלב, ועד איזה שלב מותר להוריד את הענפים.
9. והאם מותר לקטוף פירות קטנים מאוד ובתחלת הפרח שלהם כדי לעשות מהם תרופות, ויטמינים ומוצרי הומפטיה.

תשובה יט- הל"טו- י"ח- לקיטה ואכילה בעודם קטנים.

בהל"טו מבואר בר"מ שאין אוספין פירות בוסר, אבל כשהן פנים מותר לאכול בשדה, כלומר ששם הוא דרך אכילתו ובבית לא. – ובחזו"א סימן י"ט סק"ז כתב שבדעת הר"מ נראה שהוא איסור לקיטה, אבל אם כבר לקט או מצא אף בבית מותר. – אבל בר"ש משאנץ על הת"כ מבואר שגמרינן מקרא שתי תבואות שיש ב' דרגות אימתי מותר לאכול, כלומר שיש מצב ודרגא שאסור לאכול בבית ובשדה מותר, ועיין בדרא"א ביה"ל ד"ה אין אוספין. – יתירה מכך לדעת הר"מ מאחר והוא חיסרון בדרך אכילתו, אם יבשיל את העגבניות והבננות, או אפילו אם יקטוף אותם על דעת כן, אפשר שמותר כי הוא רק חיסרון של דרך אכילה, ומ"מ אם זה כבר בדרגה שבדוחק נאכל, מבואר בחזו"א שם סוסק"ז שיהיה אסור לבשל. – ומשלב מסויים שכבר התחיל למרות שעדיין אינו פרי, מבואר בר"מ בהל"ז שכבר אסור לקוץ מפני שאסור להפסד, אבל בר"מ בפיה"מ כתב מפני שגוזל את הרבים, ולכאורה הנפק"מ באתרוגים שכבר ראוין אבל בפועל העיקר הוא למצווה האם אפשר להחשיבו כגוזל את הרבים, [ועיין בבית הרידב"ז פ"ו סוסק"א שדן להיפך האם מותר להוריד אתרוג למצווה כשאר אם ישאר על העץ יגדל הרבה יותר לאכילה] – וכן לענין מתולע שבפועל הוא מפסיד את הפרי, אבל אין את הסברא של גוזל את הרבים, וכן לענין ערלה שעדיף להוריד כדי שלא יבואו להכשל, ואולי גם אינו נחשב להפסד. – ועיין בפאה"ש פ"ו בית ישראל ו' שהביא ספיקו של הירושלמי האם בדרגה קטנה מותר ללקטן כדי לעשות מהם מלוגמא ומה שדן בדברים אלו.